ARTHA, Poona 4

उद्योगधंदे, बँकिंग, अर्थशास्त्र, व्यापार, सहकार, इत्यादि विषयांस वाहिलेलें प्रमुख मराठी वृत्तपत्र

स्थापना : १९३५

अर्थ

“अर्थ एव प्रधानः” इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।
—कौटिलीय अर्थशास्त्र

प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या व तिसऱ्या बुधवारीं प्रसिद्ध होतें.

वार्षिक वर्गणी : ६ रु.

दुर्गाधिवास, पुणें ४.

LICENCED TO POST WITHOUT PREPAYMENT
Reg. No. B. 3434. Licence No. 53.

वर्ष २९ पुणें, बुधवार तारीख १९ जून, १९६३ अंक ११

विविध माहिती

अंडीं खाणें परवडत नाहीं—संयुक्त-राष्ट्र-संघटनेच्या अन्न व शेतकी संघटनेनें केलेल्या पाहणीवरून असें दिसून आलें आहे कीं, भारतामधील फक्त १० टक्के लोकांना अंडीं खाणें परवडतें. हिंदुस्थानांतील माणूस दरसाल सरासरी फक्त ६ अंडीं विकत घेऊं शकतो. कोंबड्यांच्या मृत्यूंचें फाजील प्रमाण, त्यांना पोसण्यासाठी येणारा खर्च आणि खुराड्यामधील आरोग्याला घातक परिस्थिति, ह्यामुळें अंड्यांची किंमत फार असते.

लष्करासाठीं ऑस्ट्रेलियाची मदत—भारताच्या लष्कराच्या लोकरीच्या गरजा अजमावण्यासाठी ऑस्ट्रेलिआच्या सरकारनें कोलंबो योजनेप्रमाणें ६ तज्ज्ञांचें मंडळ पाठविलें आहे. मंडळ भारताचा ६ महिने दौरा करील. लष्कराला लागणारीं लोकरीचीं पांघरुणें व इतर वस्तु तयार करण्यासाठी सुमारें १·१ कोटी पौंड लोकर लागेल असा अंदाज भारत सरकारनें केला आहे. भारताचें लोकरीचें उत्पादन वाढविण्यासाठी मंडळ सल्ला देईल.

युरोपचा तेलासाठीं शोध—पश्चिम युरोपांतील देश खनिज तेलासाठी परदेशांकडून होणाऱ्या पुरवठ्यावर अवलंबून आहेत. हें परावलंबित्व नष्ट करण्यासाठी युरोपच्या उत्तरेकडील समुद्रांच्या तळांत तेलाचा शोध करण्यांत येत आहे. उत्तर समुद्राच्या तळाशीं २० ते १०० मैलांच्या टापूंत तेल मिळण्याचा संभव असून त्याचा सांठा अमेरिकेमधील सांठ्यापेक्षाहि अधिक असण्याची शक्यता तज्ज्ञ ध्वनित करीत आहेत.

सुताच्या सहकारी गिरण्या—नगर जिल्ह्यांतील राहुरी व कोपरगांव तालुक्यांत अलीकडे देवराज जातीच्या कापसाची लागवड वाढत्या प्रमाणांत करण्यांत येत आहे. त्याचा फायदा घेऊन ह्या तालुक्यांतून सहकारी तत्त्वावर चालविण्यांत येणारी एकेक सुताची गिरणी काढण्यांत यावी अशी शिफारस महाराष्ट्र राज्य सरकारनें भारत सरकारला केली आहे.

बोटी दुरुस्त करण्याचा कारखाना—जयंती शिपिंग कॉर्पोरेशन बोटी दुरुस्त करण्याचा आपला कारखाना कोचीन येथें काढणार आहे. पुढच्या वर्षाच्या ऑगस्टपासून तो चालू होईल असा अंदाज आहे. ह्या कंपनीला आतांपर्यंत २ लाख, ४० हजार टन वजनाच्या १५ बोटी मिळाल्या आहेत. आणखी एक बोट लवकरच मिळणार आहे.

साखरेचा नवा कारखाना—मद्रास राज्यांतील दक्षिण अर्काट जिल्ह्यांत खाजगी मालकीचा एक साखरेचा कारखाना काढण्यांत येणार आहे. ह्या कारखान्यांत रोज १,००० टन ऊस गाळणारी यंत्रसामग्री बसविण्यांत येईल. कारखान्याचा विस्तार करून रोज १,५०० टन ऊस गाळतां येईल. कारखान्यानें ८० लाख रुपयांचें भांडवल विक्रीस काढलें आहे.

गोव्यांत निघणारे कारखाने—खाजगी मालकीचा एक रासायनिक खताचा कारखाना गोव्यांत काढण्यांत येणार आहे. ह्या कारखान्यासाठी १५ कोटी रुपये भांडवल लागेल. गोव्यांत लोखंडाचा कारखाना काढण्याचा विचार भारत सरकार करीत आहे. ह्या कारखान्याचा उपयोग करून नंतर पोलादाचा कारखाना काढण्यांत येईल. गोव्यांतील लोखंडाच्या खनिजाची निर्यात करण्याच्या धंद्याची पुनर्घटना करण्यांत येत आहे.

लोकमान्यांनीं रशिआची मदत मागितली होती—लोकमान्य टिळकांनीं १९०५ सालीं मुंबईमधील रशियन वकिलातीकडे एका भारतीय लष्करी अधिकाऱ्याला शिक्षण देण्याबद्दल विचारणा केली होती. आशिआंतील देशांच्या इतिहासाच्या संशोधनांत भाग घेणारे डॉ. चिचेरॉव्ह ह्यांनीं ही माहिती जाहीर केली आहे. त्यांच्या मतानें १९०५ च्या सुमारास टिळकांच्या मनांत सशस्त्र युद्धाचे विचार घोळत असावे.

जपानच्या मदतीनें पोलादाचा कारखाना—जपानच्या तांत्रिक मदतीनें दुर्गापूर येथें काढण्यांत येत असलेला मिश्रित पोलादाचा कारखाना अद्ययावत् असेल. पोलादाच्या धंद्यांत जपाननें किती प्रगति केलेली आहे, ह्याची साक्ष त्यावरून पटेल. कारखान्याच्या प्रसंगानें जपान व भारत ह्यांच्या दरम्यान आर्थिक सहकार्याचें नवें युगच सुरू होणार आहे असें मानण्यांत येत आहे.

मद्रासला तलशुद्धीचा कारखाना—मध्यवर्ती सरकारचे पोलाद व अवजड उद्योगधंद्याचे मंत्री श्री. सुब्रह्मण्यम् ह्यांनीं मद्रास येथें तेलशुद्धीचा कारखाना उभारण्यांत येईल अशी माहिती सांगितली. मात्र तत्पूर्वी कावेरी नदीच्या खोऱ्यांत करण्यांत येत असलेल्या तेलाच्या शोधाच्या कामीं यश आलें पाहिजे असें मत त्यांनीं व्यक्त केलें.

अधिकाऱ्यांचा तुटवडा—मध्यवर्ती सरकारच्या गृहखात्यानें जाहीर केलेल्या माहितीप्रमाणें प्रथम वर्गांतील अधिकाऱ्यांचा तुटवडा भासत आहे. आय. ए. एस., आय. एफ. एस., आय. पी. एस. सारख्या मध्यवर्ती नोकरांचा तुटवडा सुमारें १,०३३ अधिकाऱ्यांचा आहे. ह्या अधिकाऱ्यांची एकूण संख्या ७,०८७ असावी असें ठरविण्यांत आलेलें आहे.

मद्रासजवळ रबर संशोधन केंद्र—मद्रासजवळ रबराविषयीं संशोधन करणारें एक केंद्र काढण्यांत येणार आहे. एका खाजगी कंपनीनें केंद्राच्या स्थापनेच्या कामीं पुढाकार घेतला आहे. रबरासंबंधीं परदेशांत होणाऱ्या संशोधनाची माहिती भारताला मिळते. परंतु स्थानिक परिस्थिति व देशी रबर ह्यांच्यासंबंधीं संशोधनास जागा आहे. मध्यवर्ती सरकार ह्या केंद्रांत संशोधन करणाऱ्या शास्त्रज्ञांना सवलती देणार आहे.

ARTHA, Poona 4

उद्योगधंदे, बँकिंग, अर्थशास्त्र, व्यापार, सहकार, इत्यादि विषयांस वाहिलेलें प्रमुख मराठी वृत्तपत्र

स्थापना : १९३५

अर्थ

" अर्थ एव प्रधानः " इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।
—कौटिलीय अर्थशास्त्र

प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या व तिसऱ्या बुधवारीं प्रसिद्ध होतें.

वार्षिक वर्गणी : ६ रु.

दुर्गाधिवास, पुणें ४.

LICENCED TO POST WITHOUT PREPAYMENT
Reg. No. B. 3434. Licence No. 53.

वर्ष २९ | पुणें, बुधवार तारीख १९ जून, १९६३ | अंक ११

विविध माहिती

अंडीं खाणें परवडत नाहीं—संयुक्त-राष्ट्र-संघटनेच्या अन्न व शेतकी संघटनेनें केलेल्या पाहणीवरून असें दिसून आलें आहे कीं, भारतामधील फक्त १० टक्के लोकांना अंडीं खाणें परवडतें. हिंदुस्थानांतील माणूस दरसाल सरासरी फक्त ६ अंडीं विकत घेऊं शकतो. कोंबड्यांच्या मृत्यूंचें फाजील प्रमाण, त्यांना पोसण्यासाठी येणारा खर्च आणि खुराड्यामधील आरोग्याला घातक परिस्थिति, ह्यामुळें अंड्यांची किंमत फार असते.

लष्करासाठी ऑस्ट्रेलियाची मदत—भारताच्या लष्कराच्या लोकरीच्या गरजा अजमावण्यासाठी ऑस्ट्रेलिआच्या सरकारनें कोलंबो योजनेप्रमाणें ६ तज्ज्ञांचें मंडळ पाठविलें आहे. मंडळ भारताचा ६ महिने दौरा करील. लष्कराला लागणारीं लोकरीचीं पांघरुणें व इतर वस्तु तयार करण्यासाठी सुमारें १·१ कोटी पौंड लोकर लागेल असा अंदाज भारत सरकारनें केला आहे. भारताचें लोकरीचें उत्पादन वाढविण्यासाठी मंडळ सल्ला देईल.

युरोपचा तेलासाठी शोध—पश्चिम युरोपांतील देश खनिज तेलासाठी परदेशांकडून होणाऱ्या पुरवठ्यावर अवलंबून आहेत. हें परावलंबित्व नष्ट करण्यासाठी युरोपच्या उत्तरेकडील समुद्रांच्या तळांत तेलाचा शोध करण्यांत येत आहे. उत्तर समुद्राच्या तळाशीं २० ते १०० मैलांच्या टापूंत तेल मिळण्याचा संभव असून त्याचा सांठा अमेरिकेमधील सांठ्यापेक्षाहि अधिक असण्याची शक्यता तज्ज्ञ ध्वनित करीत आहेत.

सुताच्या सहकारी गिरण्या—नगर जिल्ह्यांतील राहुरी व कोपरगांव तालुक्यांत अलीकडे देवराज जातीच्या कापसाची लागवड वाढत्या प्रमाणांत करण्यांत येत आहे. त्याचा फायदा घेऊन ह्या तालुक्यांतून सहकारी तत्त्वावर चालविण्यांत येणारी एकेक सुताची गिरणी काढण्यांत यावी अशी शिफारस महाराष्ट्र राज्य सरकारनें भारत सरकारला केली आहे.

बोटी दुरुस्त करण्याचा कारखाना—जयंती शिपिंग कॉर्पोरेशन बोटी दुरुस्त करण्याचा आपला कारखाना कोचीन येथें काढणार आहे. पुढच्या वर्षाच्या ऑगस्टपासून तो चालू होईल असा अंदाज आहे. ह्या कंपनीला आतांपर्यंत २ लाख, ४० हजार टन वजनाच्या १५ बोटी मिळाल्या आहेत. आणखी एक बोट लवकरच मिळणार आहे.

साखरेचा नवा कारखाना—मद्रास राज्यांतील दक्षिण अर्काट जिल्ह्यांत खाजगी मालकीचा एक साखरेचा कारखाना काढण्यांत येणार आहे. ह्या कारखान्यांत रोज १,००० टन ऊस गाळणारी यंत्रसामग्री बसविण्यांत येईल. कारखान्याचा विस्तार करून रोज १,५०० टन ऊस गाळतां येईल. कारखान्यानें ८० लाख रुपयांचें भांडवल विक्रीस काढलें आहे.

गोव्यांत निघणारे कारखाने—खाजगी मालकीचा एक रासायनिक खताचा कारखाना गोव्यांत काढण्यांत येणार आहे. ह्या कारखान्यासाठी १५ कोटी रुपये भांडवल लागेल. गोव्यांत लोखंडाचा कारखाना काढण्याचा विचार भारत सरकार करीत आहे. ह्या कारखान्याचा उपयोग करून नंतर पोलादाचा कारखाना काढण्यांत येईल. गोव्यांतील लोखंडाच्या खनिजाची निर्यात करण्याच्या धंद्याची पुनर्घटना करण्यांत येत आहे.

लोकमान्यांनीं रशिआची मदत मागितली होती—लोकमान्य टिळकांनीं १९०५ सालीं मुंबईमधील रशियन वकिलातीकडे एका भारतीय लष्करी अधिकाऱ्याला शिक्षण देण्याबद्दल विचारणा केली होती. आशिआंतील देशांच्या इतिहासाच्या संशोधनांत भाग घेणारे डॉ. चिचेरॉव्ह ह्यांनीं ही माहिती जाहीर केली आहे. त्यांच्या मतानें १९०५ च्या सुमारास टिळकांच्या मनांत सशस्त्र युद्धाचे विचार घोळत असावे.

जपानच्या मदतीनें पोलादाचा कारखाना—जपानच्या तांत्रिक मदतीनें दुर्गापूर येथें काढण्यांत येत असलेला मिश्रित पोलादाचा कारखाना अद्ययावत् असेल. पोलादाच्या धंद्यांत जपाननें किती प्रगति केलेली आहे, ह्याची साक्ष त्यावरून पटेल. कारखान्याच्या प्रसंगानें जपान व भारत ह्यांच्या दरम्यान आर्थिक सहकार्याचें नवें युगच सुरू होणार आहे असें मानण्यांत येत आहे.

मद्रासला तलशुद्धीचा कारखाना—मध्यवर्ती सरकारचे पोलाद व अवजड उद्योगधंद्याचे मंत्री श्री. सुब्रह्मण्यम् ह्यांनीं मद्रास येथें तेलशुद्धीचा कारखाना उभारण्यांत येईल अशी माहिती सांगितली. मात्र तत्पूर्वी कावेरी नदीच्या खोऱ्यांत करण्यांत येत असलेल्या तेलाच्या शोधाच्या कामीं यश आलें पाहिजे असें मत त्यांनीं व्यक्त केलें.

अधिकाऱ्यांचा तुटवडा—मध्यवर्ती सरकारच्या गृहखात्यानें जाहीर केलेल्या माहितीप्रमाणें प्रथम वर्गातील अधिकाऱ्यांचा तुटवडा भासत आहे. आय. ए. एस., आय. एफ. एस., आय. पी. एस. सारख्या मध्यवर्ती नोकरांचा तुटवडा सुमारें १,०३३ अधिकाऱ्यांचा आहे. ह्या अधिकाऱ्यांची एकूण संख्या ७,०८७ असावी असें ठरविण्यांत आलेलें आहे.

मद्रासजवळ रबर संशोधन केंद्र—मद्रासजवळ रबराविषयीं संशोधन करणारें एक केंद्र काढण्यांत येणार आहे. एका खाजगी कंपनीनें केंद्राच्या स्थापनेच्या कामीं पुढाकार घेतला आहे. रबरासंबंधीं परदेशांत होणाऱ्या संशोधनाची माहिती भारताला मिळते. परंतु स्थानिक परिस्थिति व देशी रबर ह्यांच्यासंबंधीं संशोधनास जागा आहे. मध्यवर्ती सरकार ह्या केंद्रांत संशोधन करणाऱ्या शास्त्रज्ञांना सवलती देणार आहे.

लहान बाल-बालिकांसाठी
व रसिक हृदयाच्या
व्यक्तींसाठी मनमोहक वस्त्रप्रावरणें
ठाकरसी
फॅब्रिक्स
फॅशनसाठीं सर्वोत्तम पसंती
या कापडावर असे लेबल असते
SANFORIZED
MAR-OTM-118

THACKERSEY FABRICS
ठाकरसी ग्रूप ऑफ मिल्स
- धी क्राऊन स्पिनिंग अॅण्ड मॅन्यु. कंपनी लिमिटेड
- धी वेस्टर्न इंडिया स्पिनिंग अॅण्ड मॅन्यु. कंपनी लिमिटेड
- धी इंडियन मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी लिमिटेड
- धी हिंदुस्तान स्पिनिंग अॅण्ड वीव्हिंग मिल्स कंपनी लिमिटेड

: प्रगतीचा आणखी एक टप्पा :

पणजी व मडगांव-गोवा येथें बँकेच्या शाखा १ मे १९६३ रोजीं सुरू झालेल्या आहेत.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लिमिटेड

पुणें–२.

वसूल भांडवल	:	रु. ५० लाखांचे वर
गंगाजळी	:	रु. २६ लाखांचे वर
खेळतें भांडवल	:	रु. २५ कोटींचे वर

व्याजाचे दर :

व्याजाचे दर	:	सेव्हिंग्ज बँक ३ टक्के
मुदत ठेव १ ते ५ वर्षे	:	४। ते ५। टक्के

★ महाराष्ट्र ★ म्हैसूर ★ आंध्र व ★ मध्यप्रदेश यांमध्यें एकूण ८३ शाखा.
विदेशविनिमयासुद्धां बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

चिं. वि. जोग
जनरल मॅनेजर

MAR. OTM-118

लहान बाल-बालिकांसाठीं
व रसिक हृदयाच्या
व्यक्तींसाठीं मनमोहक वस्त्रप्रावरणें।

ठाकरसी
फॅब्रिक्स
फॅशनसाठीं सर्वोत्तम पसंती

या कापडावर असें लेबल असतें
·SANFORIZED·

ठाकरसी ग्रूप ऑफ मिल्स
● धी क्राउन स्पिनिंग अँन्ड मॅन्यु. कंपनी लिमिटेड
● धी वेस्टर्न इंडिया स्पिनिंग अँन्ड मॅन्यु. कंपनी लिमिटेड
● धी इंडियन मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी लिमिटेड
● धी हिंदुस्तान स्पिनिंग अँन्ड वीव्हिंग मिल्स कंपनी लिमिटेड

: प्रगतीचा आणखी एक टप्पा :

पणजी व मडगांव-गोवा येथें बँकेच्या शाखा १ मे १९६३ रोजीं सुरू झालेल्या आहेत.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लिमिटेड

पुणें—२.

वसूल भांडवल : रु. ५० लाखांचे वर
गंगाजळी : रु. २६ लाखांचे वर
खेळतें भांडवल : रु. २५ कोटींचे वर

व्याजाचे दर :

व्याजाचे दर : सेव्हिंग्ज बँक ३ टक्के
मुदत ठेव १ ते ५ वर्षें : ४। ते ५। टक्के

★ महाराष्ट्र ★ म्हैसूर ★ आंध्र व ★ मध्यप्रदेश यांमध्यें एकूण ८३ शाखा.
विदेशविनिमयासुद्धां बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

चिं. वि. जोग
जनरल मॅनेजर

अर्थ

बुधवार, ता. १९ जून, १९६३

संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

चित्रपटांवरील करभार कमी करण्याची सशर्त तयारी

हिंदचे अर्थमंत्री श्री. मोरारजी देसाई ह्यांनीं साउथ इंडियन फिल्म चेंबर ऑफ कॉमर्स ह्या संघटनेनें त्यांना दिलेल्या खान्याचे प्रसंगीं बोलतांना चित्रपटांवर बसविण्यांत आलेल्या अबकारी कराबद्दल आपले विचार सडेतोडपणानें व्यक्त केले आहेत. संघटनेचे अध्यक्ष श्री. ए. एल. श्रीनिवासन् अर्थमंत्र्याचें स्वागत करतांना म्हणाले कीं, चित्रपटांवरील अबकारी करांत जी नुकतीच वाढ करण्यांत आली त्यामुळें ह्या धंद्यावरील कराचा बोजा दुपटीनें वाढला आहे. चित्रपटांच्या लांबीवर नियंत्रण ठेवण्याचा सरकारचा विचार असेल तर ह्या धंद्यांतील व्यावसायिक ही गोष्ट स्वेच्छेनें करण्यास तयार आहेत. सध्यां अबकारी कर, करमणूक कर आणि खेळांवरील राज्य सरकारचा कर ह्यांच्या एकत्रित भारामुळें चित्रपटाचा धंदा मोडकळीस येत चालला आहे.

श्री. श्रीनिवासन् ह्यांच्या भाषणाला उत्तर देतांना अर्थमंत्री म्हणाले कीं, गेलीं पंधरा वर्षे चित्रपटांची लांबी कमी करण्यासंबंधीं सरकार सुचवीत आहे. पण त्याचा कांहींच परिणाम झालेला नाहीं. भारताबाहेरील इतर देशांत चित्रपटांची लांबी ८,००० फुटांपेक्षां अधिक असत नाहीं. खुद्द भारतांत चित्रपटांना लागणारी कच्ची फिल्म तयार होत असती तर चित्रपटांच्या लांबीबावत कुरकुरण्याचें कारणच नव्हतें. पण तशी परिस्थिति नाहीं. त्यामुळें भारताला कच्ची फिल्म आयात करावी लागते आणि ह्या आयातीसाठी परदेशीय चलन खर्चावें लागतें. म्हणून कच्च्या फिल्मच्या आयातीवर बंधनें घालावीं लागतात. चित्रपटांच्या लांबीवर स्वेच्छेनें नियंत्रणें केव्हां घातलीं जातील हें सांगणें कठीण आहे. तथापि चित्रपटांच्या धंद्याचें उच्चाटन करण्याचा सरकारचा विचार आहे असें मानण्याचें कारण नाहीं; उलट ह्या धंद्याचा विकास घडवून आणावा अशीच सरकारची इच्छा आहे. कारण, धंद्याचा विकास झाल्यास सरकारला कराचें अधिक उत्पन्न होईल. ह्या धंद्यांतील एका प्रथेचा उल्लेख करणें आवश्यक आहे. चित्रपटनिर्माते मोठ्या नटनट्यांना कल्पनातीत मोबदला देत असतात. पण ह्या प्रचंड मेहनतान्यांपैकी २५ टक्के रक्कमसुद्धां उघडपणें दिली जात नाहीं. उरलेली रक्कम ह्या चित्रतान्यांना अगर तारकांना गुपचूप दिली जाते. म्हणजे त्यांना मिळणाऱ्या मोबदल्यांपैकी ७५ टक्के पैसे गुप्तदान अथवा काळा पैसा असतो. अर्थातच ह्या काळ्या पैशावर सरकारला करआकारणी करतां येत नाहीं, आणि त्यामुळें सरकारचें प्राप्तिकराचें नुकसान होतें. चित्रपटाच्या धंद्यांतील ह्या भ्रष्टाचारामुळें सरकारला त्यावरील कराच्या बाबतींत कांहींसें कठोर धोरण ठेवावें लागलें. कारण, ह्या भ्रष्टाचाराला हातभार लावण्यांत चित्रपटनिर्मात्यांचाहि वांटा आहेच. ह्या धंद्यांत प्रामाणिकपणा येण्यासाठी मोबदल्याच्या बाबतींत भ्रष्टाचार थांबविला पाहिजे. त्यामुळें सर्व समाजाची धारणाच बिघडत जाते. चित्रपटनिर्मात्यांमधील प्रमुखांनीं एकत्र येऊन भ्रष्टाचार थांबविण्याचें ठरविलें तर कोठल्याहि सिनेनटाला अगर नटीला आपल्या अटी त्यांच्यावर लादतां येणार नाहींत. चित्रतान्यांना अगर चित्रतारकांना मिळणाऱ्या काळ्या मोबदल्यावर प्राप्तिकर आकारण्यास अनुकूल परिस्थिति निर्मात्यांनीं निर्माण केली तर त्यांच्या कल्पनेपेक्षांहि कराच्या बाबतींत सवलती देण्याची सरकारची तयारी आहे.

कोलंबो योजनेप्रमाणें भारतानें दिलेली मदत

कोलंबो योजनेप्रमाणें भारताला प्रगत देशांकडून तांत्रिक व आर्थिक साह्य मिळत असतें. आशिआंतील इतर देशांच्या मानानें भारत पुढारलेला असल्यामुळें ह्या देशांना भारत आर्थिक व तांत्रिक साह्य करीत असतो. कारण, कोलंबो मदतयोजनेचा भारतहि एक सभासद आहे. दक्षिण व आग्नेय आशिआंतील निरनिराळ्या देशांना भारतानें तांत्रिक साह्याच्या रूपानें १·२ कोटी रुपयांची मदत दिलेली आहे. ही मदत मुख्यत: तंत्रज्ञांना शिक्षण देण्याच्या स्वरूपाची आहे. औद्योगिक प्रगति साधण्यासाठी आधुनिक उत्पादनतंत्राबरोबरच तें वापरण्यास शिकलेल्या तज्ज्ञांचीहि अतिशय आवश्यकता असते. प्रशिक्षण घेतलेले तज्ज्ञ नसतील तर औद्योगिक विकासाला फार मोठा अडथळा उत्पन्न होतो व प्रगतीचा वेग मंदावतो. आर्थिक सहकार्याच्या भूमिकेवर आधारलेली कोलंबो मदत योजना १९५० सालीं कार्यान्वित झाली. तेव्हांपासून निरनिराळ्या तांत्रिक शिक्षणसंस्थांतून २,००० विद्यार्थ्यांना शिकविण्याची सोय भारतानें उपलब्ध करून दिली. भारतानें दिलेल्या सहकार्याचा १७ देशांनीं फायदा घेतलेला आहे. ह्या देशांत ब्रह्मदेश, सीलोन, इंडोनेशिआ, मलाया, लाओस, नेपाळ, पाकिस्तान, इत्यादि देशांचा समावेश आहेच; पण न्यूझीलंड, ऑस्ट्रेलिआ व जपान ह्या देशांनींहि या संधीचा फायदा घेतलेला आहे. १९६१–६२ सालांत भारतानें आपल्या प्रशिक्षण-केंद्रांतून ३६९ परदेशीय विद्यार्थ्यांना शिक्षणाची सोय उपलब्ध करून दिली. भारताला स्वत:चे विकास कार्यक्रम पूर्ण करण्यासाठी तंत्रज्ञांची अतिशय जरूर असतांनाहि स्वत:पेक्षा अधिक मागासलेल्या देशांना भारतानें मदत केलेली आहे.

पोस्टल सेव्हिंग्ज बँकेच्या ठेवींत घट

पोस्ट ऑफिस सेव्हिंग्ज बँकेच्या व्याजाच्या दरांत वाढ करण्यांत आली तरीसुद्धां १९६२–६३ मध्यें नव्या ठेवींपेक्षा काढून घेतलेल्या ठेवी अधिक भरल्या; ह्यापूर्वी कोणत्याहि वर्षी असें घडलें नव्हतें. १९६२–६३ मध्यें ८·७३ कोटी रुपये पोस्टल बँकेंत ठेवले गेले; १९६१–६२ मध्यें ३३·६९ कोटी रुपये ठेवले गेले होते. राष्ट्रीय संरक्षण निधीला देण्यासाठी लोकांनीं पैसे काढून घेतले, असें समजून समाधान मानणें चुकीचें होईल. पोस्टल बँकेची लोकप्रियता कमी होऊं न देण्याचा कसून प्रयत्न करणें आवश्यक आहे.

अर्थ

बुधवार, ता. १९ जून, १९६३

संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

चित्रपटांवरील करभार कमी करण्याची सशर्त तयारी

हिंदचे अर्थमंत्री श्री. मोरारजी देसाई ह्यांनीं साउथ इंडियन फिल्म चेंबर ऑफ कॉमर्स ह्या संघटनेनें त्यांना दिलेल्या खान्याचे प्रसंगीं बोलतांना चित्रपटांवर बसविण्यांत आलेल्या अबकारी कराबद्दल आपले विचार सडेतोडपणानें व्यक्त केले आहेत. संघटनेचे अध्यक्ष श्री. ए. एल. श्रीनिवासन् अर्थमंत्र्याचें स्वागत करतांना म्हणाले कीं, चित्रपटांवरील अबकारी करांत जी नुकतीच वाढ करण्यांत आली त्यामुळें ह्या धंद्यावरील कराचा बोजा दुपटीनें वाढला आहे. चित्रपटांच्या लांबीवर नियंत्रण ठेवण्याचा सरकारचा विचार असेल तर ह्या धंद्यांतील व्यावसायिक ही गोष्ट स्वेच्छेनें करण्यास तयार आहेत. सध्यां अबकारी कर, करमणूक कर आणि खेळांवरील राज्य सरकारचा कर ह्यांच्या एकत्रित भारामुळें चित्रपटाचा धंदा मोडकळीस येत चालला आहे.

श्री. श्रीनिवासन् ह्यांच्या भाषणाला उत्तर देतांना अर्थमंत्री म्हणाले कीं, गेलीं पंधरा वर्षे चित्रपटांची लांबी कमी करण्यासंबंधीं सरकार सुचवीत आहे. पण त्याचा कांहींच परिणाम झालेला नाहीं. भारताबाहेरील इतर देशांत चित्रपटांची लांबी ८,००० फुटांपेक्षां अधिक असत नाहीं. खुद्द भारतांत चित्रपटांना लागणारी कच्ची फिल्म तयार होत असती तर चित्रपटांच्या लांबीबाबत कुरकुरण्याचें कारणच नव्हतें. पण तशी परिस्थिति नाहीं. त्यामुळें भारताला कच्ची फिल्म आयात करावी लागते आणि ह्या आयातीसाठी परदेशीय चलन खर्चावें लागतें. म्हणून कच्च्या फिल्मच्या आयातीवर बंधनें घालावीं लागतात. चित्रपटांच्या लांबीवर स्वेच्छेनें नियंत्रणें केव्हां घातलीं जातील हें सांगणें कठीण आहे. तथापि चित्रपटांच्या धंद्याचें उच्चाटन करण्याचा सरकारचा विचार आहे असें मानण्याचें कारण नाहीं; उलट ह्या धंद्याचा विकास घडवून आणावा अशीच सरकारची इच्छा आहे. कारण, धंद्याचा विकास झाल्यास सरकारला कराचें अधिक उत्पन्न होईल. ह्या धंद्यांतील एका प्रथेचा उल्लेख करणें आवश्यक आहे. चित्रपटनिर्माते मोठ्या नटनट्यांना कल्पनातीत मोबदला देत असतात. पण ह्या प्रचंड मेहनतान्यांपैकी २५ टक्के रक्कमसुद्धां उघडपणें दिली जात नाहीं. उरलेली रक्कम ह्या चित्रतान्यांना अगर तारकांना गुपचूप दिली जाते. म्हणजे त्यांना मिळणाऱ्या मोबदल्यांपैकी ७५ टक्के पैसे गुप्तदान अथवा काळा पैसा असतो. अर्थातच ह्या काळ्या पैशावर सरकारला करआकारणी करतां येत नाहीं, आणि त्यामुळें सरकारचें प्रातिकराचें नुकसान होतें. चित्रपटाच्या धंद्यांतील ह्या भ्रष्टाचारामुळें सरकारला त्यावरील कराच्या बाबतींत कांहींसें कठोर धोरण ठेवावें लागलें. कारण, ह्या भ्रष्टाचाराला हातभार लावण्यांत चित्रपटनिर्मात्यांचाहि वांटा आहेच. ह्या धंद्यांत प्रामाणिकपणा येण्यासाठी मोबदल्याच्या बाबतींत भ्रष्टाचार थांबविला पाहिजे. त्यामुळें सर्व समाजाची धारणाच बिघडत जाते. चित्रपटनिर्मात्यांमधील प्रमुखांनीं एकत्र येऊन भ्रष्टाचार थांबविण्याचें ठरविलें तर कोठल्याहि सिनेनटाला अगर नटीला आपल्या अटी त्यांच्यावर लादतां येणार नाहींत. चित्रतान्यांना अगर चित्रतारकांना मिळणाऱ्या काळ्या मोबदल्यावर प्रातिकर आकारण्यास अनुकूल परिस्थिति निर्मात्यांनीं निर्माण केली तर त्यांच्या कल्पनेपेक्षांहि कराच्या बाबतींत सवलती देण्याची सरकारची तयारी आहे.

कोलंबो योजनेप्रमाणें भारतानें दिलेली मदत

कोलंबो योजनेप्रमाणें भारताला प्रगत देशांकडून तांत्रिक व आर्थिक साह्य मिळत असतें. आशिआंतील इतर देशांच्या मानानें भारत पुढारलेला असल्यामुळें ह्या देशांना भारत आर्थिक व तांत्रिक साह्य करीत असतो. कारण, कोलंबो मदतयोजनेचा भारतहि एक सभासद आहे. दक्षिण व आग्नेय आशिआंतील निरनिराळ्या देशांना भारतानें तांत्रिक साह्याच्या रूपानें १·२ कोटी रुपयांची मदत दिलेली आहे. ही मदत मुख्यत: तंत्रज्ञांना शिक्षण देण्याच्या स्वरूपाची आहे. औद्योगिक प्रगति साधण्यासाठी आधुनिक उत्पादनतंत्राबरोबरच ते वापरण्यास शिकलेल्या तज्ज्ञांचीहि अतिशय आवश्यकता असते. प्रशिक्षण घेतलेले तज्ज्ञ नसतील तर औद्योगिक विकासाला फार मोठा अडथळा उत्पन्न होतो व प्रगतीचा वेग मंदावतो. आर्थिक सहकार्याच्या भूमिकेवर आधारलेली कोलंबो मदत योजना १९५० सालीं कार्यान्वित झाली. तेव्हांपासून निरनिराळ्या तांत्रिक शिक्षणसंस्थांतून २,००० विद्यार्थ्यांना शिकविण्याची सोय भारतानें उपलब्ध करून दिली. भारतानें दिलेल्या सहकार्याचा १७ देशांनीं फायदा घेतलेला आहे. ह्या देशांत ब्रह्मदेश, सीलोन, इंडोनेशिआ, मलाया, लाओस, नेपाळ, पाकिस्तान, इत्यादि देशांचा समावेश आहेच; पण न्यूझीलंड, ऑस्ट्रेलिआ व जपान ह्या देशांनींहि या संधीचा फायदा घेतलेला आहे. १९६१–६२ सालांत भारतानें आपल्या प्रशिक्षण-केंद्रांतून ३६९ परदेशीय विद्यार्थ्यांना शिक्षणाची सोय उपलब्ध करून दिली. भारताला स्वत:चे विकास कार्यक्रम पूर्ण करण्यासाठी तंत्रज्ञांची अतिशय जरूर असतांनाहि स्वत:पेक्षा अधिक मागासलेल्या देशांना भारतानें मदत केलेली आहे.

पोस्टल सेव्हिंग्ज बँकेच्या ठेवींत घट

पोस्ट ऑफिस सेव्हिंग्ज बँकेच्या व्याजाच्या दरांत वाढ करण्यांत आली तरीसुद्धां १९६२–६३ मध्यें नव्या ठेवींपेक्षा काढून घेतलेल्या ठेवी अधिक भरल्या; ह्यापूर्वी कोणत्याहि वर्षी असें घडलें नव्हतें. १९६२–६३ मध्यें ८·७२ कोटी रुपये पोस्टल बँकेंत ठेवले गेले; १९६१–६२ मध्यें ३३·६९ कोटी रुपये ठेवले गेले होते. राष्ट्रीय संरक्षण निधीला देण्यासाठी लोकांनीं पैसे काढून घेतले, असें समजून समाधान मानणें चुकीचें होईल. पोस्टल बँकेची लोकप्रियता कमी होऊं न देण्याचा कसून प्रयत्न करणें आवश्यक आहे.

जयां अंगीं मोठेपण *

समीक्षक : शं. वा. किर्लोस्कर

श्री. श्री. वा. काळे यांनीं लिहिलेल्या या अलीकडच्या पुस्तकांत निरनिराळ्या क्षेत्रांत स्वतःच्या प्रयत्नानें मोठेपणा मिळविलेल्या १४ व्यक्तींचे परिचय देण्यांत आले आहेत. सूक्ष्म निरीक्षण, मार्मिक दृष्टिकोण व चटकदार लेखनशैली यामुळें श्री. काळे यांच्या लेखणींतून उतरलेला यांतील प्रत्येक परिचय अतिशय वाचनीय व मनोरंजक झाला आहे.

या मालिकेंत विजय मर्चंटसारखे क्रिकेटपटु, ज्योत्स्ना भोळे-सारख्या गायिका, मधुमालती गुणेसारख्या डॉक्टर, रोहिणी भाटेसारख्या नृत्यकलाविशारद, धनंजयराव गाडगिळासारखे अर्थ-शास्त्रज्ञ व शिवा दामले यासारखे शारीरिक शिक्षणाचे पुरस्कर्ते आहेत. यांपैकी बहुतेकांची महाराष्ट्राला नव्यानें ओळख करून द्यावयाला नको. त्यामुळेंच या व्यक्तींच्या जीवनांतील श्री. काळे यांनीं लिहिलेल्या बारीकसारीक गोष्टी वाचक मोठ्या आवडीनें वाचतात; व या व्यक्तींबद्दल त्यांच्या मनांतील पूर्वींचा आदरहि दुणावतो.

उदाहरणार्थ, आजच्या जंगलीमहाराज रोडवरील तिमजली भव्य इस्पितळाच्या डॉ. मधुमालती गुणे यांचें लहानपण किती कष्टाचें गेलें याची प्रत्यक्ष कल्पना आल्यावर यांचें आजचें यश विशेषच डोळ्यांत भरल्याशिवाय राहात नाहीं. तसेंच श्री. विजय मर्चन्ट यांनीं केवळ क्रिकेटच्या मैदानावरच आपलें नांव गाजवलें नसून, ते एक यशस्वी उद्योगपतीहि आहेत. त्यांचा गृहस्थाश्रमहि तसाच आदर्श आहे व त्यांच्या अंगीं एवढें सौजन्य आहे कीं, कोणाच्याहि पत्राला तें काळजीपूर्वक उत्तर पाठविल्याशिवाय राहात नाहींत. ही माहिती वाचल्यावर "क्रीज संभाळून सरळ ब्याटीनें चेंडू तटविणाऱ्या" या खेळाडूचें जीवन कोणालाहि कित्ता म्हणून पुढें ठेवण्यासारखेंच वाटेल.

या सर्व व्यक्तींचे परिचय श्री. काळे यांनीं अशा कुशलतेनें रेखाटले आहेत कीं, ते वाचतांना आपण क्षणभर जणू त्या व्यक्तींच्या सहवासांतच वावरत आहोंत असा भास होतो. परिचयांच्या आकर्षकपणाचें हें एक प्रमुख कारण.

हे परिचय देतांना त्या त्या व्यक्तींच्या यशाचें रहस्य कशांत आहे याचेंहि रहस्य ग्रंथकारानें थोडक्यांत सांगून टाकलें आहे. त्यामुळें या पुस्तकाचें मोल विशेष वाढलें आहे.

या दृष्टीनें सौ. इंदिराबाई देवधर यांनीं भगिनी वर्गाला केलेली पुढील सूचना प्रत्येक स्त्रीला मननीय वाटल्याशिवाय राहणार नाहीं. त्या म्हणतात, " सर्वसाधारण स्त्रियांचें ध्येय आदर्श माता होणें हेंच असावें. पत्नीचीं व मातेचीं कर्तव्यें पूर्णत्वानें व यथाशक्ति पार पाडीत असतां, उरलेला वेळ समाजसेवेच्या कारणीं अवश्य लावावा. स्वतःच्या घरचीं कामें आपण केलीं नाहींत तर तीं कोण करणार ? " त्याचप्रमाणें श्री. माधवराव वाकडे यांचा परिचय वाचतांना त्यांत यशस्वी धंदा करण्यासाठी त्यांनीं सांगितलेली पुढील गुरुकिल्ली सर्वांसच फार उपयुक्त वाटणारी आहे:—

"धंदा करणाऱ्यानें आपल्या अंगीं प्रयत्नपूर्वक कांहीं गुण बाणवले पाहिजेत. आळसाला केव्हांहि थारा न देणें हें त्यानें सर्वप्रमुख संभाळलें पाहिजे......आळसानें आपण मोठ्या समाधानाला मुकतों. जो कोणता छोटा-मोठा धंदा आपण हातीं घेतला असेल त्यांत निरलसपणें कष्ट करून त्या धंद्याला नांवा-रूपाला आणणें व त्यांतच आनंद मानणें हाच खरा कर्मयोग होय."

तरुण मनाला इष्ट वळण देऊन त्याची कर्तृत्वशक्ति जागी करण्याचें काम अशा प्रकारें हें पुस्तक करीत असल्यानें नव्या पिढीच्या हातीं देण्यासारखें तें फार उत्कृष्ट प्रकारचें साहित्य आहे. हें पुस्तक वाचल्यावर मात्र वाचकांची भूक अधिक प्रदीप्त व्हावी असाहि त्यांत गुण असल्याचें प्रत्ययास येतें.

" जयां अंगीं मोठेपण " या सदरांत जमा होण्यासारख्या आपल्या समाजांत आणखीहि अनेक व्यक्ति सांपडतील. तेव्हां अशा पुस्तकांची एक मालाच श्रीपादरावांनीं सुरू केल्यास महा-राष्ट्रीय वाचकवर्गाकडून तिचें उत्सुकतेनें व प्रेमानें स्वागत होईल अशी मला खात्री वाटते. —" कथालक्ष्मी ".

*लेखक-श्री. वा. काळे, प्रकाशक-व्हीनस प्रकाशन, पुणें २. पृष्ठें-११६, मूल्य-रु. ३.

जयां अंगीं मोठेपण

ह्या नव्या पुस्तकांत श्री. वा. काळे यांनीं आपल्या रसिकतेचा व वैशिष्ट्यपूर्ण साहित्यसेवेचा नवा पल्ला गांठला आहे. चरित्रविषयक प्रत्येक व्यक्तीच्या जीवनपद्धतीशीं, आकांक्षांशीं व वैशिष्ट्यांशीं समरस होऊन पाहण्याची विशेष दृष्टि कमावल्यानें श्री. काळे यांचा प्रत्येक लेख आगळ्या सौंदर्यानें खुलला आहे.

१४ व्यक्ति-चित्रें

विजय मर्चंट	तारा देवधर
ध. रा. गाडगीळ	ज्योत्स्ना भोळे
मो. वा. चिपळूणकर	मधुमालती गुणे
केशवराव भोळे	इंदिराबाई देवधर
मालवा केळकर	रोहिणी भाटे
' शॅंडालेस ' जोशी	शि. वा. दामले
विमल सोहोनी	माधवराव वाकडे

पृष्ठसंख्या ११६ — चित्रसंख्या १५ — किंमत रु. ३

व्हीनस प्रकाशन

३८१ क, शनिवार पेठ, पुणें २.

भारतांतील प्रमुख नागरी सहकारी बँक!

सारस्वत को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

सारस्वत बँक बिल्डिंग, गिरगांव, मुंबई ४.

वसूल भांडवल	रु. ९.८३ लाख
रिझर्व्ह व इतर फंडस्	रु. ११.३३ "
ठेवी	रु. ३५९.९२ "
खेळतें भांडवल	रु. ३९४.५१ "

शाखा : फोर्ट, दादर, माहीम, वरळी, वडाळा, पुणें व बेळगांव. महिला शाखा : सारस्वत बँक-गृह, निकदवारी लेन, मुंबई ४.

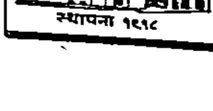

उसाच्या दर्जाप्रमाणे किंमत देण्याची पद्धत

बंगलोर येथें साखर निर्माण करणाऱ्या राज्यांचे शेतीखात्याचे संचालक आणि ऊस कमिशनर्स ह्यांची परिषद् भरविण्यांत आली होती. उसांतील साखरेच्या उताऱ्याप्रमाणें त्याची प्रतवारी ठरविण्यांत यावी आणि प्रतीप्रमाणें उसाची किंमत देण्यांत यावी, अशी योजना मध्यवर्ती सरकारनें गेल्या ऑक्टोबरमध्ये सुचविली होती. बंगलोर येथील परिषदेनें सरकारच्या योजनेचें स्वागत केलें आहे. सरकारनें मंजूर केलेल्या योजनेची अंमलबजावणी सध्या कानपूर येथील नॅशनल शुगर इन्स्टिट्यूटच्या मार्गदर्शनाखाली चालू आहे. ह्या योजनेप्रमाणें प्रत्येक कारखान्याच्या उसाच्या शेतीचे तीन ते पांच विभाग करण्यांत येतात. प्रत्येक विभागांतून गाळण्यासाठी आलेल्या उसाची प्रतवारी स्वतंत्रपणें ठरविण्यांत येते आणि त्याप्रमाणें उसाची किंमत देण्यांत येते. सध्यां उसाची प्रतवारी ठरविण्याची विभागीय पद्धत ४४ साखर कारखान्यांनी अंमलांत आणण्यास प्रारंभ केला आहे. एका कारखान्यानें प्रत्येक शेतकऱ्याच्या उसाची प्रत स्वतंत्रपणें लावण्याचा उपक्रम चालू केला आहे. १९६३-६४ च्या गळिताच्या हंगामांत आणखी २० कारखान्यांच्या उसाच्या मळ्यांतील पिकाची प्रत विभागीय पद्धतीनें अजमावण्यास सुरुवात करण्यांत येणार आहे. कारखान्याकडे येणाऱ्या उसाची तोडणी करण्याचे हुकूम सध्यां सर्वांचा ऊस गाळला जाण्याच्या उद्देशानें देण्यांत येतात. त्यामुळें पिकाच्या परिपक्वतेपेक्षा न्यायान्यायाचा विचार अधिक होतो व परिणामी साखरेचा उतारा कमी पडतो. म्हणून उभ्या पिकाची पाहणी करून परिपक्वतेप्रमाणे तोडणी करण्याची सूचना परिषदेनें केली आहे.

चिनाब नदीवर विजेसाठी धरण

चिनाब नदीवर कांहीं ठिकाणीं धरणें बांधून वीज उत्पन्न करण्यासाठी भारत सरकार आणि काश्मीर सरकार ह्यांचे एंजिनिअर्स पाहणी करीत आहेत. संकल्पित धरणांच्या साह्यानें ४० लाख किलोवॅट वीज निर्माण करण्याचा मानस आहे. जम्मूच्या उत्तरेला ५० मैलांवर एक व १५० मैलांवर एक अशीं दोन धरणें बांधण्यांत यावयाचीं आहेत. ह्या दोन्ही धरणांना जोडणारा एक बोगदाहि खणण्यांत येणार आहे. बोगद्याची लांबी १॥ मैलाची होईल आणि त्यामुळें चिनाब नदीच्या पाण्याला घ्यावा लागणारा १० मैलांचा वळसा वांचेल. धरणाच्या योजनेसाठी ५० कोटी रुपये खर्च येईल.

लठ्ठ वैमानिकांना इषारा

ब्रिटिश सरकारच्या हवाई खात्यानें आपल्या वैमानिकांना असा इषारा दिला आहे कीं, त्यांच्यापैकीं ज्यांचीं वजनें वाजवीपेक्षा अधिक असतील त्यांनीं तीं कमी करावींत; नाहीपेक्षा त्यांना वैमानिकाचें काम करता येणार नाहीं. वैमानिकांना शारीरिक व्यायाम असा करावा लागत नाही. शिवाय त्यांना कांहीं ठराविक काळ मनाला अतिशय ताण देणारें काम करावें लागतें. विमान चढवितांना व उतरवितांना त्यांच्यावर फार ताण पडतो. परिणामीं त्यांना रक्त गोठण्याचा हृदयविकार होण्याचा संभव असतो. ह्या बाबतींत व्यापारधंद्यांतील जबाबदारीचीं कामें करणारे अधिकारी व वैमानिक सारखेच असतात. ब्रिटनच्या हवाई खात्यांत ३,००० वैमानिक आहेत.

दूरध्वनि : २२४८३. तार : सेंको बँक

पुणें सेंट्रल

को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड, पुणें

लक्ष्मी पथ–पुणें शहर.

व्याजाचे नवीन आकर्षक दर–

चालू ठेव	...	...	१/४ टक्के
सेव्हिंग्ज	...	...	३ टक्के
कायम ठेव–			
१ महिना	...	...	३·३७ टक्के
३ महिने	...	...	३·५० टक्के
६ महिने	...	...	३·७५ टक्के
१ वर्ष	...	...	४ टक्के
२ वर्षे	...	...	४·२५ टक्के
३ वर्षांचे वर	...	...	४·५० टक्के

याशिवाय भक्कम सुरक्षित ठेवघरें.

आमच्या बँकेच्या कोणत्याहि शाखेस भेट द्या.
सर्व माहिती आनंदानें पुरवूं.

डी. बी. तांबट
कार्यकारी संचालक.

दि बेळगांव बँक लिमिटेड

भारतांत १९३० मध्यें स्थापन झालेली; सभासदांची जबाबदारी मर्यादित असलेली
दक्षिण महाराष्ट्र आणि उत्तर कर्नाटक ह्यांत स्थापन झालेली पहिली शेड्यूल्ड बँक

अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००/–
वसूल भांडवल : रु. ८,००,०००/–
रिझर्व्ह आणि इतर फंड : रु. ६,००,०००/–
ठेवी : रु. २,००,००,००० हून अधिक

बहुतेक तालुक्यांच्या ठिकाणीं आणि महत्त्वाच्या केंद्रांत २८ शाखांचें जाळें पसरलेली ही बँक व्यापक स्वरूपाची बँकिंगची सेवा करण्यास सुसज्ज आहे.

रजिस्टर्ड व हेड ऑफिस :
रविवार पेठ, बेळगांव, म्हैसूर राज्य

श्री. एस. एम. मुनुर, चेअरमन — श्री. ए. आर. नाईक, बी. ए., बी. एस्सी., एल्एल्. बी. मॅनेजिंग डायरेक्टर

श्री. एच. एस. कुलकर्णी, बी. ए., मॅनेजर.

रशिआ अपयश गुप्त ठेवतो — अग्निबाणांच्या उपयोगानें अंतरिक्षांत उपग्रह सोडण्याच्या कामीं रशिया अमेरिकेच्या पुढें आहे असें मानण्यांत येतें. परंतु १९५९ पासून १९६१ पर्यंत रशिआनें मनुष्य असलेले ५ ते ६ उपग्रह अंतराळांत भिरकावण्याचे अयशस्वी प्रयत्न केले असें वृत्त एका अमेरिकन नियतकालिकांत प्रसिद्ध करण्यांत आलें आहे. ह्या उपग्रहांतील मानवांचें पृथ्वीशीं दळणवळण तुटलें व नंतर त्यांचें काय झालें तें समजलेंच नाहीं.

मुंबईमधील ट्रॅम्स बंद होणार — मुंबईच्या रस्त्यावरून धावणाऱ्या अखेरच्या ट्रॅम्स पुढील वर्षाच्या एप्रिलपासून बंद करण्यांत येणार आहेत. मुंबईत ९० वर्षांपूर्वी ट्रॅमच्या वाहतुकीस प्रारंभ झाला. पण नंतर शहराची औद्योगिक प्रगति झाली. त्यामुळें अधिक वेगानें धावणाऱ्या वाहनांची जरूरी भासूं लागली. बऱ्याच मार्गांवरील ट्रॅमची वाहतूक बंद करण्यांत आलेली आहे. आतां अवघ्या ५० ट्रॅम्स चालूं आहत.

साखरेच्या चढत्या किंमती धोक्याच्या — इंटरनॅशनल शुगर कौन्सिलचे कार्यकारी संचालक मि. स्टेडमन रोम येथें बोलतांना म्हणाले कीं, आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेंत सध्यां असलेल्या साखरेच्या किंमतीच्या शांततेच्या काळांत कधींहि नव्हत्या इतक्या चढ्या आहेत. साखरेच्या आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेची सध्यांची अवस्था साखर आयात करणाऱ्या देशांप्रमाणेंच ती निर्यात करणाऱ्या देशांनाहि अतिशय धोक्याची आहे.

इंदूर शहरांत पाण्याची टंचाई—मध्यप्रदेशांतील मोठें औद्योगिक शहर म्हणून प्रसिद्ध असलेल्या इंदूर शहरांत पाण्याची टंचाई तीव्रतेनें जाणवत आहे. शहराची लोकसंख्या ४ लाखांच्या जवळपास असून शहरासाठी रोज सुमारें २ कोटी गॅलन पाण्याची जरूरी आहे. परंतु कॉर्पोरेशन रोज फक्त १.१३ कोटी गॅलन पाणीच पुरवूं शकत आहे. पाण्याला दाब अपुरा असून नळांची व्यवस्थाहि समाधानकारक नाहीं.

खानापूर येथील संशोधन-संस्था—अखिल भारतीय खादी व ग्रामोद्योग संघटनेचे माजी अध्यक्ष श्री. व्ही. एल्. मेहता ह्यांनीं बेळगांव जिल्ह्यांतील खानापूर ह्या ठिकाणीं सेंट्रल पॉटरी इन्स्टिट्यूट . ह्या संस्थेच्या नव्या इमारतीचें उद्घाटन केलें. ह्या संस्थेच्या स्थापनेसाठी २ लाख रुपये खर्च आला आहे. संस्था चिनी मातीच्या भांड्यांबाबत संशोधन करणार आहे. संस्थेंत ४० कारागिरांना शिक्षण देण्याची व्यवस्था आहे.

रॉकफेलर फौंडेशनची मदत—लुधिआना येथील पंजाब शेतकी विद्यापीठाला अमेरिकेच्या रॉकफेलर फौंडेशननें ३ लाख २० हजार डॉलर्स अथवा १५ लाख रुपयांची देणगी जाहीर केली आहे. विद्यापीठांत दोन संशोधन केंद्रें उघडण्यासाठी, पुस्तकांसाठी आणि प्रयोगशाळेच्या उपकरणासाठी देणगीचा उपयोग करावयाचा आहे. देणगीची रक्कम ५ वर्षांत वापरावयाची आहे.

जादा कार्यक्षमतेचा प्रभाव—सिडने येथील एका रासायनिक कारखान्याच्या ३० वर्षांच्या तरुण मॅनेजरला जादा कार्यक्षमता दाखविल्याबद्दल कामावरून काढून टाकण्यांत आलें. कारखान्याच्या चालकांनीं ४ वर्षांपूर्वी एक करार करून मॅनेजरला नफ्यांत १० टक्के भागी देण्याचें कबूल केलें होतें. ह्या कालांत मॅनेजरनें कारखान्याचा नफा २० हजार पौंडांवरून ७ लाख, ५० हजार पौंडांपर्यंत वाढविला, तेव्हां चालकांनीं त्याला सेवानिवृत्तीचा बोनस म्हणून १ लाख, २० हजार पौंड देऊन घरीं बसविलें. मात्र नंतर त्याला संचालक मंडळाचें अध्यक्षपदच देण्यांत आलें. नफ्याच्या दृष्टीनें त्याची कार्यक्षमता संचालक मंडळीला परवडेना.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक लिमिटेड, मुंबई

[दि विदर्भ सहकारी बँक लि. सम्मीलित]

: मुख्य कचेरी : — ९, बँक हाऊस लेन, फोर्ट मुंबई. टेलिफोन नं. २५५४७४-७५.

: विभागीय कचेरी : — महाल : नागपूर. तारेचा पत्ता : फार्मर बँक

: बृहन्मुंबईतील शाखा :

(१) भायखळा (२) गोरेगांव (३) खार (४) लालबाग (५) प्रभादेवी (६) विलेपार्ले (७) सांताक्रूझ (८) मुलुंड (९) चेंबूर.

चेअरमन : प्रा. ध. रा. गाडगीळ

ह्या बँकेंत गुंतविलेला पैसा शेतकरीवर्ग, सहकारी लहान उद्योगधंदे व सहकारी साखर कारखाने यांच्याच उपयोगासाठी दिला जातो.

भरपाई झालेलें भांडवल	...	३ कोटी ९९ लाख
गंगाजळी व फंड	...	१ कोटी २१ लाख
ठेवी	...	११ कोटी १९ लाख
खेळतें भांडवल	...	६५ कोटी १८ लाख

महाराष्ट्र राज्यांत सर्वत्र शाखा व संलग्न बँका आहेत.

भारतांतील प्रमुख शहरीं हुंड्या, बिलें, वगैरे वसुलीची व्यवस्था केली जाते. सर्व प्रकारच्या ठेवी स्वीकारल्या जातात.

दि युनायटेड वेस्टर्न बँक लि., सातारा

शेड्यूल्ड बँक

हेड ऑफिस : चिरमुले निकेतन, सातारा शहर.

टेलिफोन नं. ६४] स्थापना १९३६ [तारेचा पत्ता:–युवरबँक

—: वाढविलेले नवीन व्याजाचे दर :—

चालू :–०.५० टक्के. सेव्हिंग्ज् बँक :–३ टक्के

मुदत ठेवी

१ वर्ष–४¼ टक्के, २ वर्षें–४½ टक्के, ३ वर्षें–४¾ टक्के, ४ वर्षें–५ टक्के, ५ वर्षें–५¼ टक्के.

एक हजार अगर त्याहून अधिक रकमा अल्प मुदतीनें आकर्षक व्याजाचे दरानें स्वीकारल्या जातात. तसेंच, कंपलसरी सेव्हिंग्ज व क्युम्युलेटिव्ह ठेवींचे योजनेचा गिऱ्हाइकांनीं अवश्य फायदा घ्यावा.

शाखा–विस्तार

शाखा–१. मुंबई, फोर्ट, २. मुंबई-गिरगांव, ३ मुंबई-दादर, ४. मुंबई-डोंबिवली, ५. नाशिक, ६. पुणें, ७. बार्शी, ८. लोणंद, ९. कोल्हापूर, १०. कोल्हापूर–मार्केट यार्ड, ११. हलकर्णी, १२. इचलकरंजी, १३. फलटण, १४. अकलूज, १५. कराड, १६. कोरेगांव, १७. मसूर, १८. उंब्रज, १९. ओगलेवाडी, २०. करमाळा, २१. सातारा रोड. दि. ३१–१२–१९६२

वसूल भांडवल	रु.	९,६०,८२५
गंगाजळी	रु.	६,५०,०००
ठेवी	रु.	३,४३,००,०००हून अधिक
खेळतें भांडवल	रु.	४,९०,००,०००हून अधिक

सर्व तऱ्हेचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.

सी. ह. जोशी, बी. ए., बी. कॉम्., जनरल मॅनेजर.

रा. ना. गोडबोले, बी. ए., बी. कॉम., सी. ए. आय. आय. बी. चेअरमन.

सरदारगृह

मुंबईंत राहण्याची व भोजनाची उत्तम सोय.

मंगलकार्यें व मेजवान्या यांसाठी सोईस्कर ठिकाण.

— आमचीं वैशिष्ट्यें —

* हीरकोत्सवानिमित्त अद्ययावत् पद्धतीचें भोजनगृह व अनेक प्रकारच्या सुखसोई.
* टिळक जन्म-शताब्दि दिनीं लोकमान्यांचें सरदारगृहांत केलेलें स्मारक.

फोन नं. :-३८३३७] सरदारगृह प्रा. लि. [तार-सरदारगृह

क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, मुंबई २.

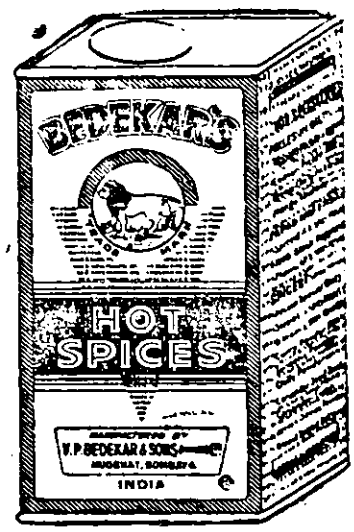

बेडेकर

मसाले, लोणचीं व पापड

आपल्या जेवणांत विशेष लज्जत आणतील.

वापरून पाहा.

मुगभाट, मुंबई ४.

शाखा: ठाकुरद्वार, दादर, कोट व परळ.

वैश्य को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

स्थापना : १९४५] मुगभाट, मुंबई-४. [टेलिफोन ७२९००

बचतीच्या आकर्षक योजना

(१) स्पेशल सेव्हिंग	व्याजाचा दर २॥ टक्के
(२) त्रैवार्षिक मासिक बचत	„ ३। „
(३) पंचवार्षिक बचत सर्टिफिकिटें	„ ५ „

मुदतीच्या ठेवींच्या आकर्षक दरासंबंधीं चौकशी करा.

मॅनेजर—ना. शं. कानिटकर

दि सरदार कारबोनिक गॅस कंपनी लि.

उत्पादक

कारबोनिक ॲसिड गॅस

— सुका बर्फ, सोडा वॉटर मशिनरी

आणि

खनिज पाण्याच्या आवश्यकतेसंबंधीं विक्रेते

रजिस्टर्ड हेड ऑफिस आणि एजन्टस्चें ऑफिस

सर विठ्ठलदास चेंबर्स, १६ अपोलो स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

फॅक्टरी ऑफिस : कॅनॉट रोड, माझगांव, मुंबई. टे. नं. ४०८११

शाखा आणि फॅक्टरी

१ केडल रोड, दादर, फ्रिझाइट फॅक्टरी टे. ६११२९
२ काम्पटी फॅक्टरी एरिया, रेल्वे स्टेशनच्या दक्षिणेस, काम्पटी (कँट) टे. ८
३ दिल्ली-रामबाग रोड, बंगेश पूल टे. २२४७०१
४ कलकत्ता-१०३ ए फोरशोर रोड, शिवपूर, हावरा. टे. ६७-२२४७
५ विजयवाडा-गुणदला, कृष्णाजी स्ट्रीट, आंध्र प्रदेश टे. २०४१
६ रावळपिंडी-डलहौसी रोड.

सर्व शाखांसाठी आणि फॅक्टऱ्यांसाठी टेलिग्राफिक पत्ता : ' कारबोनिक '

शेतकीव्यतिरिक्त सहकारी पतपेढ्यांचा कारभार

आढावा घेण्यासाठी श्री. वर्दे ह्यांच्या अध्यक्षते-खालीं अभ्यास–तुकडी

शेतकीव्यतिरिक्त सहकारी पतपेढ्यांच्या कारभाराची पाहणी करून त्या अधिक कार्यक्षम होण्यासाठी कोणते उपाय योजतां येतील याची शिफारस करण्यासाठी मध्यवर्ती समाज–विकास व सहकार खात्यानें एक अभ्यास–तुकडी नेमली आहे. मुंबईच्या सारस्वत को. बँकेचे श्री. वा. पुं. वर्दे हे तुकडीचे अध्यक्ष आहेत. अर्बन को- ऑपरेटिव्ह बँका व नोकरवर्गाच्या सहकारी बँका या-सुद्धां शेतकीव्यतिरिक्त सहकारी पतपेढ्यांची संघटना, स्वरूप व कार्य यांची पाहणी ही समिति करील. त्यांचा विकास होण्याच्या दृष्टीनें आवश्यक असलेल्या शिफारशीहि ही समिति करील. तसेंच, शेतकीव्यतिरिक्त सहकारी पतपेढ्या व इतर सहकारी बँका यांमधील सहकार्य अधिक वृद्धिंगत होण्यासाठी कोणते उपाय योजतां येतील त्याबाबतहि समिति सूचना करील. शेतकीव्यतिरिक्त सहकारी पतपेढ्यांत अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँका व नोकरवर्गाच्या सहकारी बँका यांचा समावेश होतो. या बँकांनीं कांहीं बाबतींत चांगलीच प्रगति केली आहे. परंतु सर्वच राज्यांत त्यांचा विकास एक-सारखा झालेला नाहीं. शहरांतील मध्यमवर्गाच्या कर्जविषयक गरजा भागविण्याचें ह्या बँका एक प्रमुख साधन असल्यानें त्यांच्या विकासास भरपूर वाव आहे.

एस. संपत ह्यांचें बायर्स गाइड

नवी आवृत्ति प्रसिद्ध होणार

श्री. संपत के. देसाई ह्यांनीं जानेवारी, १९६२ मध्यें आपलें ‘ बायर्स गाइड, १९६२–६३ ’ प्रसिद्ध केलें. तेव्हां संपादकांनीं मुख्यतः साखर–कारखान्यांच्या गरजा दृष्टीसमोर ठेवल्या होत्या. त्या गाइडची खरेदीदारांना उपयुक्तता इतकी पटली, कीं त्याची १९६४–६५ ची नवी आवृत्ति आतां लवकरच प्रसिद्ध होणार आहे. त्यामध्यें साखर कारखान्यांप्रमाणें इतरहि उद्योगधंद्यांच्या गरजांचा समावेश केला जाईल. उद्योगधंद्यांची वाढ होत असतांना त्यांना उपयुक्त अशी माहिती एकत्रित करून मिळाली तर ती फारच फायद्याची होते. चालू बाजारपेठा, कारखानदारांचीं नांवें, व्यापारी एजन्सीजचीं नांवें, उद्योगपतींना, तंत्रज्ञांना व इंजीनि-अर्सना उपयुक्त अशी तांत्रिक माहिती, विश्वासार्ह परदेशी फर्म्सचीं नांवें, परदेशी कोलॅबोरेशन, भारतांतील साखर कारखा-न्यांची यादी व त्या व्यवसायांतील लोकांची माहिती, इत्यादि नव्या आवृत्तीचीं वैशिष्ट्यें राहतील. बायर्स गाइडविषयीं अधिक तपशील त्याचे संपादक श्री. संपत के. शिंदे, शेतकरी सहकारी साखर कारखाना लि., सांगली, ह्यांचेकडून मिळूं शकेल.

लडाखच्या विकासाची योजना

लडाख भागाचा आर्थिक विकास घडवून आणण्यासाठी एक कोटी रुपये खर्चाचा कार्यक्रम आंखण्यांत आला आहे. सर्व ऋतूंत उपयोगी पडणारा श्रीनगर–लेह रस्ता तयार झाल्यापासून लडाखची आर्थिक प्रगति साधणें अधिक सोपें झालें आहे. कार्यक्रमांत उंचीवरील भागांत शेती करणें, शेतकऱ्यांना चांगलें बीं–बियाणें व खतें पुरविणें, जमिनीची धूप थांबविणें, पशुधनाचें संवर्धन करणें इत्यादि बाबींचा समावेश आहे. त्याशिवाय लडाखमधील दुर्गम प्रदेशांतहि आरोग्याच्या सोयी उपलब्ध करून देणें आणि मुलां-साठी व मुलींसाठी शाळा स्थापन करणें, हींहि कामें करण्यांत येतील.

डेक्कन इन्स्टिटयूट ऑफ कॉमर्स

७१७ बुधवार पेठ, जिजामाताबागेसमोर, पुणें २.

नवीन वर्षाकरितां बुधवार दि. २६ जून १९६३ पासून उघडेल

जी. सी. डी., डी. कॉम., एल. सी. सी., जी. डी. सी. अॅन्ड ए, कॉस्टिंग, कंपनी सेक्रेटरी, एक्स्टर्नल प्री-डिग्री कॉमर्स व बी. कॉम. डिग्री, एक्स्टर्नल स्पेशल बी. कॉम. डिग्री., अकौंटन्सी, शॉर्टहॅन्ड, इंग्रजी-मराठी टाईपरायटिंग, व बँकर्स प्रॅक्टिकल ट्रेनिंग कोर्स.

★रु. १२०० पर्यंत वार्षिक उत्पन्न असलेल्या गरीब विद्यार्थ्यांसाठीं जी. सी. डी., जी. डी. सी. ए., शॉर्टहँड व टाइपरायटिंग कोर्ससाठी सरकारी फ्रीशिप्स.

★सकाळ-संध्याकाळचे वर्ग.

★ इंग्रजी व मराठी माध्यम.

★बँकेंत नोकरी करणाऱ्या व करूं इच्छिणाऱ्यासाठी ३ महिन्यांचा बँकर्स प्रॅक्टिकल ट्रेनिंग कोर्स.

—माहितीपत्रक किंमत २० नवे पैसे—

माधवाश्रम लि. भोजनाची व राहण्याची उत्कृष्ट सोय. विवाहकार्याची संपूर्ण व्यवस्था. गिरगांव, मुंबई ४.

कण आणि क्षण

लेखकः—श्री. वा. काळे

तिसरी आवृत्ति प्रसिद्ध झाली !

पृ. सं. १६०. किं. रु. ३=५०

व्हीनस प्रकाशन,

३८१ क, शनिवार पुणें २.

BUT FOR KEY APPLICATION TO MACHINES

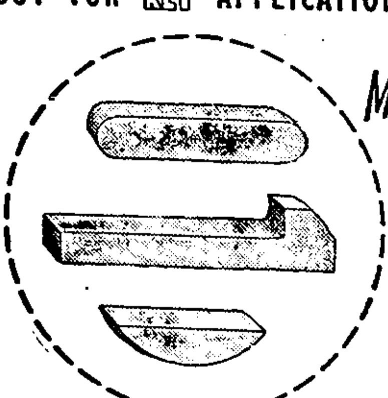

Make doubly sure by fitting

GADRE BANDHU
MADHAVNAGAR (S.R.)
INDIA

MANUFACTURERS OF
MACHINE SPARE PARTS & TOOLS

श्री. के. बी. रोहमारे,

चेअरमन,

अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि. अहमदनगर.

नुकतेंच नगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेचे चेअरमन झालेले आमदार के. बी. रोहमारे, यांची कर्तृत्वाची कारकीर्द कोपरगांव तालुक्यांतल्या पोहेगांवसारख्या एका छोट्याशा खेड्यांतून सुरू झाली. यांचा जन्म २३ मार्च १९२५ रोजीं मढी येथें त्यांच्या मामाच्या घरीं झाला. १९४४ सालीं नाशिक येथील हायस्कूलमधून ते मॅट्रिक झाले.

शालेय जीवनाच्या कालखंडांतच ४२ साल आले. आणि त्या चलवळींत त्यांना पहिला तुरुंगवास घडला. मॅट्रिक झाल्यानंतर घरची वडलार्जित शेती बघतां बघतां ते गांवकीच्या कार्यक्षेत्रांत लक्ष घालूं लागले. सुरुवातीला ते पोहेगांवच्या सोसायटींत पंच म्हणून काम पाहूं लागले. त्याच्यानंतर ते १९५२–५३ सालीं पोहेगांवच्या ग्रामपंचायतीचे सरपंच होते. आज त्याच गांवांत पाणी-पुरवठा योजना अंमलांत येण्याच्या वाटेवर आहे, ती केवळ के. बी. साहेबांच्यामुळें. गांवांत प्रथम एकच सोसायटी होती. पण तिचें कार्यक्षेत्र अपुरें पडत असल्यानें त्यांनीं स्वत: एक नवीन सोसायटी काढली. त्या सोसायटीचे आजतागायत एक जबाबदार पंच म्हणून ते काम पाहात आहेत.

कोपरगांव सहकारी साखर कारखान्याचें व तसेंच संजीवनी सहकारी साखर कारखान्यानें शेअर भांडवल गोळा करतांना त्यांनीं अतोनात श्रम घेतले. जिनिंग प्रेसिंगच्या उभारणीसाठी त्यांनीं केलेल्या प्रयत्नांची पराकाष्ठा तर कोपरगांव तालुक्यांतला प्रत्येक शेतकरी जाणत आहे.

खाजगी सावकारीनें गांजलेल्या लोकांना त्यांनीं आपल्या सोसायटीमार्फत शेतीला लागणारी हरतऱ्हेची मदत देऊन सावकारशाहीपासून होणारा त्यांचा त्रास बंद केला. या बाबतींत त्यांना बराच विरोध सहन करावा लागला.

गेल्या चार वर्षांपासून ते गोदावरी प्रवरा कॅनॉल सहकारी खरेदी–विक्री संघाचे चेअरमन आहेत. त्यांच्या कारकीर्दींत संघानें खूपशी प्रगति केली आहे. या खरेदी–विक्री संघामुळें शेतकऱ्यांचा अतोनात फायदा झाला आहे आणि होतहि आहे.

के. बी. ना या भागांत के. बी. दादा या घरगुती नांवानें लोक ओळखतात. त्यांचीं वैशिष्ट्यें म्हणजे ते अत्यंत निस्पृह आणि निर्व्यसनी आहेत. ‘रोख ठोक’पणा हा त्यांचा स्थायीभाव आहे. ‘बघतों,’ ‘करतों,’ ‘सांगतों’ अशा बुळबुळीत आणि गुळमुळीत शब्दांचा संपर्क त्यांना नाहीं. सरळ आणि स्पष्ट हा त्यांचा स्वभाव. प्रखर विरोधावर प्रभावीपणें मात करावी ती त्यांनींच. एक चतुर संघटक म्हणून त्यांचें नगर जिल्ह्यांतले स्थान फार वरचें आहे.

के. बी. दादांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या वटवृक्षाला आज अनेक पदांच्या पारंब्या फुटलेल्या आहेत. ते नगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेचे तसेंच गोदावरी प्रवरा कॅनॉल सहकारी खरेदी-विक्री संघाचे चेअरमन आहेत. कोपरगांव सहकारी साखर कारखान्याचे आणि संजीवनी सहकारी साखर कारखान्याचे ते डायरेक्टर आहेत. महाराष्ट्र स्टेट कोऑ. मार्केटिंग सोसायटीवर डायरेक्टर म्हणून त्यांची नियुक्ति झालेली आहे. आमदार झाल्यापासून कोपरगांव तालुक्याची सारी मदार त्यांच्यावर आहे.

छोट्या औद्योगिक कारखान्यांस स्टेट बँकेचीं कर्जें

मार्च १९६३ ला संपलेल्या वर्षांत स्टेट बँक ऑफ इंडियानें छोट्या औद्योगिक कारखान्यांस एकूण १३०२·२० लाख रुपयांचीं कर्जें दिलीं. मार्च १९६२ ला संपलेल्या वर्षाचा हा आंकडा १०३८·२७ लाख रुपये होता. त्याचप्रमाणें हीं कर्जें मिळालेल्या कारखान्यांची संख्याहि या कालांत २९१७ वरून ३२८९ वर गेली.

चित्रपट निर्मात्यांच्या कर्जांची परतफेड

सुप्रसिद्ध चित्रपट निर्माते आणि फिल्म फेडरेशन ऑफ इंडियाचे अध्यक्ष श्री. मेहबूब खान, ह्यांनीं “चित्रपट-निर्मात्यांना दिलेला पैसा परत मिळणें अशक्य आहे” असें विधान फिल्म फिनॅन्स कॉर्पोरेशननें दिलेल्या कर्जाबाबत केलें होतें. कॉर्पोरेशननें एक पत्रक काढून पुढीलप्रमाणें खुलासा केला आहे, “श्री. मेहबूब खान ह्यांचें विधान वस्तुस्थितीस धरून नाहीं. कॉर्पोरेशननें ३३ निर्मात्यांना ९८ लक्ष रु. चीं कर्जें मंजूर केलीं असून त्यांपैकी १९ निर्मात्यांना ४० लक्ष रु. चीं कर्जें प्रत्यक्ष देण्यांत आलीं आहेत. ह्या कर्जांच्या मदतीनें पांच चित्रपट पुरे होऊन दाखविण्यास प्रारंभ झाला आहे. निर्मात्यांनीं ९ लक्ष रुपयांची कर्जफेड केली आहे. १९६२–६३ मध्येंच बहुतेक कर्जें दिलेलीं आहेत; तेव्हां चालू वर्षांत परतफेड अधिक होईल अशी अपेक्षा आहे.”

श्रीरामपूर येथील सहकारी सूत गिरणी

ऐंशी लाख रुपये प्राथमिक भांडवलावर श्रीरामपूर शहरांत स्थापन व्हावयाच्या सहकारी सूत गिरणीच्या यंत्रसामग्रीची ऑर्डर सरकारतर्फे रवाना झाली असून १० लाख रुपयांची ब्रिटिश यंत्रसामग्री व ३ लाख रुपयांची अमेरिकन कोंबिंग मशिनरी मागविण्यांत आली आहे. याशिवाय भारतांतून २२ लाख रुपयांची देशी मशिनरीहि खरेदी करण्यांत येणार आहे. श्रीरामपूरच्या सहकारी सूत गिरणीची उभारणी ब्रिटिश तज्ज्ञ करणार असून प्रत्यक्ष उत्पादन १८ महिन्यांत सुरू होईल. सूत गिरणी एअर कंडिशन्ड होणार आहे.

महाराष्ट्रांत श्रीरामपूर, अमरावती, नांदेड, भुसावळ व नागपूर या पांचहि ठिकाणीं एकाच वेळीं सहकारी सूत गिरण्यांची उभारणी होणार होती. पण प्राथमिक पूर्वतयारीच्या दृष्टीनें श्रीरामपूर व अमरावतीनें आघाडी मारल्यानें त्यांच्या ऑर्डर्स रवाना झाल्या. इतरांच्या मशिनरीच्या ऑर्डर्स पूर्वतयारीनंतर जाणार आहेत. श्रीरामपूरच्या सहकारी सूत गिरणीची उभारणी कॉटन सेल सोसायटीमार्फत होणार आहे. या गिरणींत ४० ते ६० नंबरचें तलम सुताचे उत्पादन करण्याचा संचालक मंडळाचा विचार आहे. सरकारनें श्रीरामपूरचे सहकारी सूत गिरणीसाठी कोयनेची ७०० किलोवॅट वीज जून १९६४ पासून देण्याचें मान्य केलें असून इरिगेशन खात्यानेंहि कॅनॉलमधून पाणी देण्याचें मान्य केलें आहे. गिरणीचे उभारणीसाठींहि सरकारकडून ६० एकर जागा पसंत करण्यांत आली आहे. सूत गिरणीस शेतकऱ्यांचें प्रचंड सहकार्य लाभल्यानें शेअर भांडवल यापूर्वींच जमा झालें आहे व सरकार आणि बँकेकडून संकल्पित कर्जाचीहि तरतूद झाली आहे.

श्री. के. बी. रोहमारे,
चेअरमन,
अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि. अहमदनगर.

नुकतेंच नगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेचे चेअरमन झालेले आमदार के. बी. रोहमारे, यांची कर्तृत्वाची कारकीर्द कोपरगांव तालुक्यांतल्या पोहेगांवसारख्या एका छोट्याशा खेड्यांतून सुरू झाली. यांचा जन्म २३ मार्च १९२५ रोजीं मढी येथें त्यांच्या मामाच्या घरीं झाला. १९४४ सालीं नाशिक येथील हायस्कूलमधून ते मॅट्रिक झाले.

शालेय जीवनाच्या कालखंडांतच ४२ साल आले. आणि त्या चलवळींत त्यांना पहिला तुरुंगवास घडला. मॅट्रिक झाल्यानंतर घरची वडलार्जित शेती बघतां बघतां ते गांवकीच्या कार्यक्षेत्रांत लक्ष घालूं लागले. सुरुवातीला ते पोहेगांवच्या सोसायटींत पंच म्हणून काम पाहूं लागले. त्याच्यानंतर ते १९५२–५३ सालीं पोहेगांवच्या ग्रामपंचायतीचे सरपंच होते. आज त्याच गांवांत पाणी-पुरवठा योजना अंमलांत येण्याच्या वाटेवर आहे, ती केवळ के. बी. साहेबांच्यामुळें. गांवांत प्रथम एकच सोसायटी होती. पण तिचें कार्यक्षेत्र अपुरें पडत असल्यानें त्यांनीं स्वत: एक नवीन सोसायटी काढली. त्या सोसायटीचे आजतागायत एक जबाबदार पंच म्हणून ते काम पाहात आहेत.

कोपरगांव सहकारी साखर कारखान्याचें व तसेंच संजीवनी सहकारी साखर कारखान्याचें शेअर भांडवल गोळा करतांना त्यांनीं अतोनात श्रम घेतले. जिनिंग प्रेसिंगच्या उभारणीसाठी त्यांनीं केलेल्या प्रयत्नांची पराकाष्ठा तर कोपरगांव तालुक्यांतला प्रत्येक शेतकरी जाणत आहे.

खाजगी सावकारीनें गांजलेल्या लोकांना त्यांनीं आपल्या सोसायटीमार्फत शेतीला लागणारी हरतऱ्हेची मदत देऊन सावकारशाहीपासून होणारा त्यांचा त्रास बंद केला. या बाबतींत त्यांना बराच विरोध सहन करावा लागला.

गेल्या चार वर्षांपासून ते गोदावरी प्रवरा कॅनॉल सहकारी खरेदी–विक्री संघाचे चेअरमन आहेत. त्यांच्या कारकीर्दींत संघानें खूपशी प्रगति केली आहे. या खरेदी–विक्री संघामुळें शेतकऱ्यांचा अतोनात फायदा झाला आहे आणि होतहि आहे.

के. बी. ना या भागांत के. बी. दादा या घरगुती नांवानें लोक ओळखतात. त्यांचीं वैशिष्ट्यें म्हणजे ते अत्यंत निस्पृह आणि निर्व्यसनी आहेत. ' रोख ठोक 'पणा हा त्यांचा स्थायीभाव आहे. 'बघतों,' 'करतों,' 'सांगतों' अशा बुळबुळीत आणि गुळमुळीत शब्दांचा संपर्क त्यांना नाहीं. सरळ आणि स्पष्ट हा त्यांचा स्वभाव. प्रखर विरोधावर प्रभावीपणें मात करावी ती त्यांनींच. एक चतुर संघटक म्हणून त्यांचें नगर जिल्ह्यांतले स्थान फार वरचें आहे.

के. बी. दादांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या वटवृक्षाला आज अनेक पदांच्या पारंब्या फुटलेल्या आहेत. ते नगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेचे तसेंच गोदावरी प्रवरा कॅनॉल सहकारी खरेदी-विक्री संघाचे चेअरमन आहेत. कोपरगांव सहकारी साखर कारखान्याचे आणि संजीवनी सहकारी साखर कारखान्याचे ते डायरेक्टर आहेत. महाराष्ट्र स्टेट कोऑ. मार्केटिंग सोसायटीवर डायरेक्टर म्हणून त्यांची नियुक्ति झालेली आहे. आमदार झाल्यापासून कोपरगांव तालुक्याची सारी मदार त्यांच्यावर आहे.

छोट्या औद्योगिक कारखान्यांस स्टेट बँकेचीं कर्जें

मार्च १९६३ ला संपलेल्या वर्षांत स्टेट बँक ऑफ इंडियानें छोट्या औद्योगिक कारखान्यांस एकूण १३०२·२० लाख रुपयांचीं कर्जें दिलीं. मार्च १९६२ ला संपलेल्या वर्षाचा हा आंकडा १०३८·२७ लाख रुपये होता. त्याचप्रमाणें हीं कर्जें मिळालेल्या कारखान्यांची संख्याहि या कालांत २९१७ वरून ३२८९ वर गेली.

चित्रपट निर्मात्यांच्या कर्जांची परतफेड

सुप्रसिद्ध चित्रपट निर्माते आणि फिल्म फेडरेशन ऑफ इंडियाचे अध्यक्ष श्री. मेहबूब खान, ह्यांनीं " चित्रपट-निर्मात्यांना दिलेला पैसा परत मिळणें अशक्य आहे " असें विधान फिल्म फिनॅन्स कॉर्पोरेशननें दिलेल्या कर्जांबाबत केलें होतें. कॉर्पोरेशननें एक पत्रक काढून पुढीलप्रमाणें खुलासा केला आहे, " श्री. मेहबूब खान ह्यांचें विधान वस्तुस्थितीस धरून नाहीं. कॉर्पोरेशननें ३३ निर्मात्यांना ९८ लक्ष रु. चीं कर्जें मंजूर केलीं असून त्यांपैकी १९ निर्मात्यांना ४० लक्ष रु. चीं कर्जें प्रत्यक्ष देण्यांत आलीं आहेत. ह्या कर्जांच्या मदतीनें पांच चित्रपट पुरे होऊन दाखविण्यास प्रारंभ झाला आहे. निर्मात्यांनीं ९ लक्ष रुपयांची कर्जफेड केली आहे. १९६२–६३ मध्येंच बहुतेक कर्जें दिलेलीं आहेत; तेव्हां चालू वर्षांत परतफेड अधिक होईल अशी अपेक्षा आहे."

श्रीरामपूर येथील सहकारी सूत गिरणी

ऐंशी लाख रुपये प्राथमिक भांडवलावर श्रीरामपूर शहरांत स्थापन व्हावयाच्या सहकारी सूत गिरणीच्या यंत्रसामग्रीची ऑर्डर सरकारतर्फे रवाना झाली असून १० लाख रुपयांची ब्रिटिश यंत्रसामग्री व ३ लाख रुपयांची अमेरिकन कोंबिंग मशिनरी मागविण्यांत आली आहे. याशिवाय भारतांतून २२ लाख रुपयांची देशी मशिनरीहि खरेदी करण्यांत येणार आहे. श्रीरामपूरच्या सहकारी सूत गिरणीची उभारणी ब्रिटिश तज्ज्ञ करणार असून प्रत्यक्ष उत्पादन १८ महिन्यांत सुरू होईल. सूत गिरणी एअर कंडिशन्ड होणार आहे.

महाराष्ट्रांत श्रीरामपूर, अमरावती, नांदेड, भुसावळ व नागपूर या पांचहि ठिकाणीं एकाच वेळीं सहकारी सूत गिरण्यांची उभारणी होणार होती. पण प्राथमिक पूर्वतयारीच्या दृष्टीनें श्रीरामपूर व अमरावतीनें आघाडी मारल्यानें त्यांच्या ऑर्डर्स रवाना झाल्या. इतरांच्या मशिनरीच्या ऑर्डर्स पूर्वतयारीनंतर जाणार आहेत. श्रीरामपूरच्या सहकारी सूत गिरणीची उभारणी कॉटन सेल सोसायटीमार्फत होणार आहे. या गिरणींत ४० ते ६० नंबरचें तलम सुताचे उत्पादन करण्याचा संचालक मंडळाचा विचार आहे. सरकारनें श्रीरामपूरचे सहकारी सूत गिरणीसाठी कोयनेची ७०० किलोवॅट वीज जून १९६४ पासून देण्याचें मान्य केलें असून इरिगेशन खात्यानेंहि कॅनॉलमधून पाणी देण्याचें मान्य केलें आहे. गिरणीचे उभारणीसाठींहि सरकारकडून ६० एकर जागा पसंत करण्यांत आली आहे. सूत गिरणीस शेतकऱ्यांचें प्रचंड सहकार्य लाभल्यानें शेअर भांडवल यापूर्वींच जमा झालें आहे व सरकार आणि बँकेकडून संकल्पित कर्जाचीहि तरतूद झाली आहे.

पोलादाच्या कारखान्यांतील उत्पादनाचा खर्च

भारत सरकारच्या पोलाद आणि भारी उद्योगधंद्यांच्या खात्याचे उपमंत्री श्री. पी. सी. सेठी ह्यांनीं सार्वजनिक मालकीच्या पोलाद कारखान्यांसंबंधीं कांहीं माहिती जाहीर केली आहे. इंदूर येथें बोलतांना ते म्हणाले कीं, सार्वजनिक मालकीच्या विभागांतील पोलादाच्या कारखान्यांतील उत्पादनाचा खर्च १५ टक्के कमी करण्याचें उद्दिष्ट सरकारनें निश्चित केलें आहे. त्याचप्रमाणें ह्या कारखान्यांतून उत्पादन करण्यांत येणाऱ्या पोलादाच्या दर्जाकडे अधिक लक्ष देण्यांत येणार आहे. सार्वजनिक मालकीच्या कारखान्यांतील उत्पादन आतां त्यांच्या संपूर्ण उत्पादनक्षमतेइतकें होऊं लागलेलें आहे. त्यांची १०० टक्के उत्पादनक्षमता आतां कारणीं लावण्यांत येऊं लागलेली आहे. सर्व कारखान्यांतून मिळून दरमहा ५ लाख टनाचे पोलादाचे ठोकळे तयार होऊं शकतील, असा अंदाज करण्यांत आलेला होता. तो प्रत्यक्षांत बरोबर ठरला आहे. सार्वजनिक मालकीच्या पोलादाच्या कारखान्यांचा विस्तार करून त्यांची उत्पादनक्षमता वाढविण्याचा विचार मध्यवर्ती सरकार करीत आहे. भिलई येथील कारखान्याची वार्षिक उत्पादनक्षमता २५ लाख टनांवरून ३५ लाख टनांपर्यंत नेण्याचा विचार आहे. रूरकेला येथील कारखान्याचें वार्षिक उत्पादन १८ लाख टनांवरून २५ लाख टनांपर्यंत आणि दुर्गापूर येथील कारखान्याचें उत्पादन १६ लाख टनांवरून ३० लाख टनांपर्यंत वाढविण्याचा विचार आहे. ही संकल्पित उत्पादनवाढ चौथ्या पंचवार्षिक कार्यक्रमांत करण्यांत येणार आहे. बोकॅरो येथील ४ थ्या कारखान्याची प्रारंभींची उत्पादनक्षमता १४ लाख टन असेल.

मध्यप्रदेशांतील अल्युमिनमचा कारखाना

मध्यप्रदेशांत काढण्यांत यावयाच्या अल्युमिनमच्या कारखान्याचा तपशील ठरविण्यासाठी कांहीं हंगेरिअन तज्ज्ञ भारतांत आले आहेत. ह्या कारखान्याचा प्राथमिक अहवाल हिंदी तंत्रज्ञांनीं तयार केलेला आहे. कारखाना उभारण्याच्या कामीं हंगेरियन सरकार आर्थिक व तांत्रिक साह्य देणार आहे. भारताचे आंतरराष्ट्रीय व्यापार खात्याचे मंत्री श्री. मनुभाई शहा ह्यांनीं हंगेरीला नुकतीच भेट दिली होती. त्या वेळीं कारखान्याबाबत सहकार्य करण्याचा करार करण्यांत आला. कारखान्यांत दरसाल ८०,००० टन अल्युमिनमचें उत्पादन करण्यांत येईल. तिसऱ्या पंचवार्षिक कार्यक्रमांत आणखी एक अल्युमिनमचा कारखाना मंगलोर येथें स्थापन करण्यांत येणार आहे. तो खाजगी मालकीच्या विभागांत असून दरसाल ५०,००० टन अल्युमिनम निर्माण करूं शकेल.

भारतांतील जॉइण्ट स्टॉक कंपन्यांची यादी

मध्यवर्ती व्यापार व उद्योगखात्याच्या कंपनी कायदा प्रशासनाच्या कचेरीनें भारतांतील ३१ मार्च १९५९ पर्यंतच्या जॉइण्ट स्टॉक कंपन्यांची वर्णाक्षरक्रमानुसार एक यादी तयार केली असून, एका स्वतंत्र पुरवणींत ३१ मार्च १९६२ पर्यंतच्या अशा कंपन्यांची यादी दिली आहे. ४० रु. किंमतीच्या या प्रकाशनाचीं दोन पुस्तकें असून तें ऑफिस ऑफ दि रजिस्ट्रार ऑफ कंपनीज, महाराष्ट्र, एव्हरेस्ट बिल्डिंग, १०० मरीन ड्राईव्ह, मुंबई-२ येथें मिळूं शकेल. या प्रकाशनांत कंपन्या, व्यापारी संस्था, सॉलिसिटर्स व चार्टर्ड अकाउंटंटस यांस उपयुक्त अशी माहिती देण्यांत आली आहे. सदर प्रकाशनांत कंपन्यांच्या नांवाबरोबरच त्यांच्या रजिस्टर्ड कचेऱ्या, भांडवलगुंतवणूक इत्यादीविषयीं माहिती देण्यांत आली आहे.

पवनचक्क्यांच्या साह्यानें विजेची निर्मिति

बंगलोर येथील नॅशनल एरोनॉटिकल लॅबोरेटरी ह्या संशोधन संस्थेनें केलेल्या पाहणीवरून असें आढळून आलें आहे कीं, भारतांत अनेक ठिकाणीं पवनचक्क्यांच्या साह्यानें वीज निर्माण करतां येणें शक्य आहे. वाऱ्याच्या वेगाचा उपयोग करून २ ते ५ किलोवॅट वीज निर्माण करणारे जनरेटर्स ह्या कामीं चांगले उपयुक्त ठरतील. देशी साधनांचा उपयोग करून संस्थेनें दोन प्रकारच्या पवनचक्क्या बनविल्या आहेत. त्यांपैकीं एक वेगानें वाहणाऱ्या वाऱ्याच्या ठिकाणीं बसवितां येण्यासारखी आणि दुसरी बेताच्या वायुवेगावर वापरतां येण्यासारखी आहे. विद्युतनिर्मितीसाठी वाऱ्याचा उपयोग करणाऱ्या परदेशी चक्क्याहि आयात करण्यांत आल्या असून त्यांच्या साह्यानें कांहीं प्रयोग करण्यांत येत आहेत. म्हैसूर व महाराष्ट्रांतील ३० खेड्यांतून पवनचक्क्यांच्या साह्यानें पाणी खेचण्यांत येत आहे.

रासायनिक धंद्याकडे अधिक लक्ष

रशिअन सरकारनें आपल्या रासायनिक उद्योगधंद्यांकडे अधिक लक्ष देण्याचें ठरविलें आहे. शेतीचें उत्पादन वाढविण्यासाठी आणि नित्योपयोगी वस्तु निर्माण करण्यासाठी ह्या धंद्यांत अधिक भांडवल गुंतविण्यांत येणार आहे. शेतीसाठी लागणारीं रासायनिक खतें आणि पिकांवरील कीड नाहींशी करणारीं औषधें ह्यांची रशियांतील शेतीला अतिशय गरज आहे. रशिअन संघराज्यांतील घटक राज्यांच्या मुख्य प्रधानांची व तज्ज्ञांची एक परिषद् नुकतीच भरविण्यांत आली. परिषदेंत रासायनिक उद्योगधंद्यांसाठी १९६४-६५ सालाचा नवा कार्यक्रम आंखण्यांत आला.

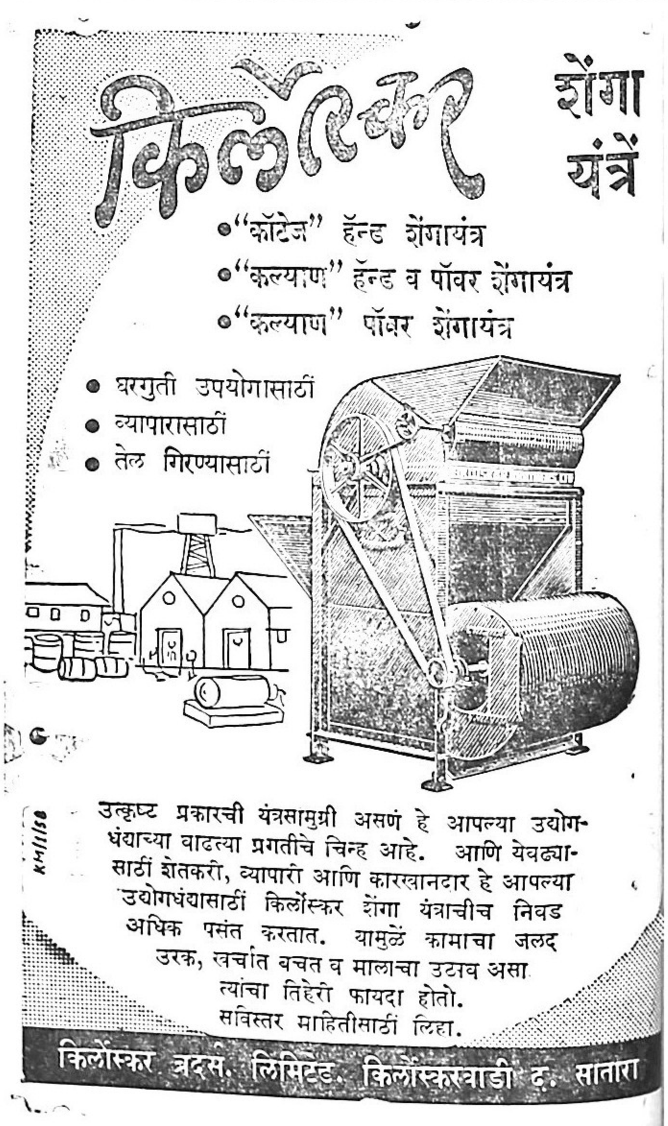

पोलादाच्या कारखान्यांतील उत्पादनाचा खर्च

भारत सरकारच्या पोलाद आणि भारी उद्योगधंद्यांच्या खात्याचे उपमंत्री श्री. पी. सी. सेठी ह्यांनीं सार्वजनिक मालकीच्या पोलाद कारखान्यांसंबंधीं कांहीं माहिती जाहीर केली आहे. इंदूर येथें बोलतांना ते म्हणाले कीं, सार्वजनिक मालकीच्या विभागांतील पोलादाच्या कारखान्यांतील उत्पादनाचा खर्च १५ टक्के कमी करण्याचें उद्दिष्ट सरकारनें निश्चित केलें आहे. त्याचप्रमाणें ह्या कारखान्यांतून उत्पादन करण्यांत येणाऱ्या पोलादाच्या दर्जाकडे अधिक लक्ष देण्यांत येणार आहे. सार्वजनिक मालकीच्या कारखान्यांतील उत्पादन आतां त्यांच्या संपूर्ण उत्पादनक्षमतेइतकें होऊं लागलेलें आहे. त्यांची १०० टक्के उत्पादनक्षमता आतां कारणीं लावण्यांत येऊं लागलेली आहे. सर्व कारखान्यांतून मिळून दरगहा ५ लाख टनाचे पोलादाचे ठोकळे तयार होऊं शकतील, असा अंदाज करण्यांत आलेला होता. तो प्रत्यक्षांत बरोबर ठरला आहे. सार्वजनिक मालकीच्या पोलादाच्या कारखान्यांचा विस्तार करून त्यांची उत्पादनक्षमता वाढविण्याचा विचार मध्यवर्ती सरकार करीत आहे. भिलई येथील कारखान्याची वार्षिक उत्पादनक्षमता २५ लाख टनांवरून ३५ लाख टनांपर्यंत नेण्याचा विचार आहे. रूरकेला येथील कारखान्याचें वार्षिक उत्पादन १८ लाख टनांवरून २५ लाख टनांपर्यंत आणि दुर्गापूर येथील कारखान्याचें उत्पादन १६ लाख टनांवरून ३० लाख टनांपर्यंत वाढविण्याचा विचार आहे. ही संकल्पित उत्पादनवाढ चौथ्या पंचवार्षिक कार्यक्रमांत करण्यांत येणार आहे. बोकॅरो येथील ४ थ्या कारखान्याची प्रारंभींची उत्पादनक्षमता १४ लाख टन असेल.

मध्यप्रदेशांतील अल्युमिनमचा कारखाना

मध्यप्रदेशांत काढण्यांत यावयाच्या अल्युमिनमच्या कारखान्याचा तपशील ठरविण्यासाठीं कांहीं हंगेरिअन तज्ज्ञ भारतांत आले आहेत. ह्या कारखान्याचा प्राथमिक अहवाल हिंदी तंत्रज्ञांनीं तयार केलेला आहे. कारखाना उभारण्याच्या कामीं हंगेरियन सरकार आर्थिक व तांत्रिक साह्य देणार आहे. भारताचे आंतरराष्ट्रीय व्यापार खात्याचे मंत्री श्री. मनुभाई शहा ह्यांनीं हंगेरीला नुकतीच भेट दिली होती. त्या वेळीं कारखान्याबाबत सहकार्य करण्याचा करार करण्यांत आला. कारखान्यांत दरसाल ८०,००० टन अल्युमिनमचें उत्पादन करण्यांत येईल. तिसऱ्या पंचवार्षिक कार्यक्रमांत आणखी एक अल्युमिनमचा कारखाना मंगलोर येथें स्थापन करण्यांत येणार आहे. तो खाजगी मालकीच्या विभागांत असून दरसाल ५०,००० टन अल्युमिनम निर्माण करूं शकेल.

भारतांतील जॉइण्ट स्टॉक कंपन्यांची यादी

मध्यवर्ती व्यापार व उद्योगखात्याच्या कंपनी कायदा प्रशासनाच्या कचेरीनें भारतांतील ३१ मार्च १९५९ पर्यंतच्या जॉईण्ट स्टॉक कंपन्यांची वर्णाक्षरक्रमानुसार एक यादी तयार केली असून, एका स्वतंत्र पुरवणींत ३१ मार्च १९६२ पर्यंतच्या अशा कंपन्यांची यादी दिली आहे. ४० रु. किंमतीच्या या प्रकाशनाचीं दोन पुस्तकें असून तें ऑफिस ऑफ दि रजिस्ट्रार ऑफ कंपनीज, महाराष्ट्र, एव्हरेस्ट बिल्डिंग, १०० मरीन ड्राईव्ह, मुंबई-२ येथें मिळूं शकेल. या प्रकाशनांत कंपन्या, व्यापारी संस्था, सॉलिसिटर्स व चार्टर्ड अकाउंटंटस यांस उपयुक्त अशी माहिती देण्यांत आली आहे. सदर प्रकाशनांत कंपन्यांच्या नांवाबरोबरच त्यांच्या रजिस्टर्ड कचेऱ्या, भांडवलगुंतवणूक इत्यादींविषयीं माहिती देण्यांत आली आहे.

पवनचक्क्यांच्या साह्यानें विजेची निर्मिति

बंगलोर येथील नॅशनल एरोनॉटिकल लॅबोरेटरी ह्या संशोधन संस्थेनें केलेल्या पाहणीवरून असें आढळून आलें आहे कीं, भारतांत अनेक ठिकाणीं पवनचक्क्यांच्या साह्यानें वीज निर्माण करतां येणें शक्य आहे. वाऱ्याच्या वेगाचा उपयोग करून २ ते ५ किलोवॅट वीज निर्माण करणारे जनरेटर्स ह्या कामीं चांगले उपयुक्त ठरतील. देशी साधनांचा उपयोग करून संस्थेनें दोन प्रकारच्या पवनचक्क्या बनविल्या आहेत. त्यांपैकीं एक वेगानें वाहणाऱ्या वाऱ्याच्या ठिकाणीं बसवितां येण्यासारखी आणि दुसरी बेताच्या वायुवेगावर वापरतां येण्यासारखी आहे. विद्युत्‌निर्मितीसाठी वाऱ्याचा उपयोग करणाऱ्या परदेशी चक्क्याहि आयात करण्यांत आल्या असून त्यांच्या साह्यानें कांहीं प्रयोग करण्यांत येत आहेत. म्हैसूर व महाराष्ट्रांतील ३० खेड्यांतून पवनचक्क्यांच्या साह्यानें पाणी खेचण्यांत येत आहे.

रासायनिक धंद्याकडे अधिक लक्ष

रशिअन सरकारनें आपल्या रासायनिक उद्योगधंद्यांकडे अधिक लक्ष देण्याचें ठरविलें आहे. शेतीचें उत्पादन वाढविण्यासाठी आणि नित्योपयोगी वस्तु निर्माण करण्यासाठी ह्या धंद्यांत अधिक भांडवल गुंतविण्यांत येणार आहे. शेतीसाठी लागणारीं रासायनिक खतें आणि पिकांवरील कीड नाहींशी करणारीं औषधें ह्यांची रशियांतील शेतीला अतिशय गरज आहे. रशिअन संघराज्यांतील घटक राज्यांच्या मुख्य प्रधानांची व तज्ज्ञांची एक परिषद् नुकतीच भरविण्यांत आली. परिषदेंत रासायनिक उद्योगधंद्यांसाठी १९६४-६५ सालाचा नवा कार्यक्रम आंखण्यांत आला.

किर्लोस्कर शेंगा यंत्रें
•"कॉटेज" हॅन्ड शेंगायंत्र
•"कल्याण" हॅन्ड व पॉवर शेंगायंत्र
•"कल्याण" पॉवर शेंगायंत्र
• घरगुती उपयोगासाठीं
• व्यापारासाठीं
• तेल गिरण्यासाठीं
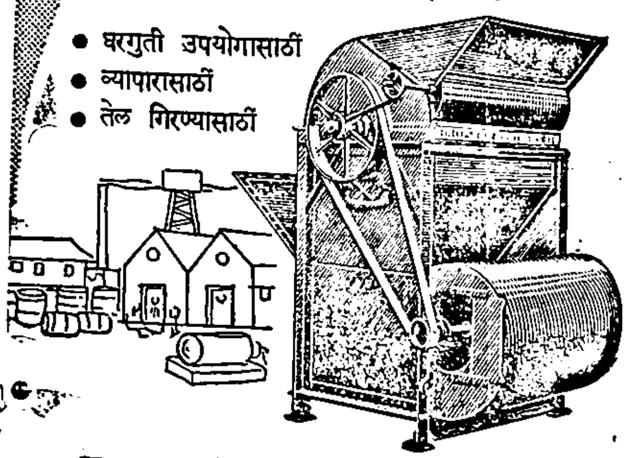
उत्कृष्ट प्रकारची यंत्रसामुग्री असणें हे आपल्या उद्योगधंद्याच्या वाढत्या प्रगतीचे चिन्ह आहे. आणि येवढ्यासाठीं शेतकरी, व्यापारी आणि कारखानदार हे आपल्या उद्योगधंद्यासाठीं किर्लोस्कर शेंगा यंत्राचीच निवड अधिक पसंत करतात. यामुळें कामाचा जलद उरक, खर्चात बचत व मालाचा उठाव असा त्यांचा तिहेरी फायदा होतो.
सविस्तर माहितीसाठीं लिहा.
किर्लोस्कर ब्रदर्स लिमिटेड किर्लोस्करवाडी जि. सातारा

प्राथमिक ग्राहक सहकारी संस्थांची सर्व राज्यांत प्रगति

प्राथमिक ग्राहक सहकारी संस्थांचा सर्वच राज्यांत विकास होत आहे. १९५७-५८ मध्यें प्राथमिक ग्राहक सरकारी संस्था ३,४३५ होती तीं वाढून १९६१-६२ मध्यें ७,२८१ वर गेली. ग्राहक सहकारी भांडारांची संख्या महाराष्ट्रांत सर्वांत अधिक म्हणजे १,१४५ असून त्याखालोखाल मद्रास राज्याचा क्रम (९३२) लागतो.

उपलब्ध असलेल्या आंकडेवारीप्रमाणें या भांडारांची सदस्य-संख्या १०·९ लक्ष आहे. प्राथमिक ग्राहक सहकारी संस्थांच्या भागभांडवलांतहि या काळांत वाढ होऊन तें २·१३ कोटींवरून २·६५ कोटींवर गेलें. यांपैकी एकपंचमांशपेक्षा अधिक म्हणजे ५३·४१ लक्ष रुपये भागभांडवल महाराष्ट्र राज्यांतील सहकारी संस्थांचें आहे.

या सहकारी संस्थांच्या खेळत्या भांडवलांतहि वाढ होऊन तें ७·१२ कोटी रुपयांवरून ९·२० कोटी रुपयांवर गेलें. ग्राहक सहकारी संस्थांकडून होणाऱ्या जीवनावश्यक वस्तूंच्या विक्रींतहि या काळांत वाढ होऊन ती २२·६ कोटी रुपयांवर गेली. यांपैकी मद्रास मधील सहकारी संस्थांनीं सर्वांत अधिक म्हणजे १० कोटी रु· किंमतीचा माल विकला, तर महाराष्ट्रांत त्याखालोखाल म्हणजे ८ कोटी रु. विक्री झाली.

त्याखेरीज प्राथमिक खरेदी-विक्री सहकारी संस्थांनीं ग्रामीण विभागांत १६ कोटी रु. किंमतीच्या मालाची विक्री केली. महाराष्ट्र आणि गुजरात राज्यांत या संस्थांचें कार्य विशेष जोरदार आहे. या संस्थांची संख्या एकूण सुमारें २५०० आहे.

सन १९६०-६१ मध्यें प्राथमिक शेतकी सहकारी पतपेढ्यांनीं १७ कोटी रु. किंमतीच्या व बिगर-शेतकी सहकारी पतपेढ्यांनीं ५ कोटी रु. किंमतीच्या जीवनावश्यक वस्तूंची व मालाची विक्री केली.

इतिहासकाराचा गंभीर इशारा

वॉशिंग्टन येथें भरलेल्या जागतिक अन्न काँग्रेसला १०० देशांचे मिळून एक हजार प्रतिनिधि आले होते. काँग्रेसमध्यें भाषण करतांना सुप्रसिद्ध इतिहासकार प्रा. आर्नोल्ड टॉयनबी म्हणाले कीं, मनुष्य जातीची भुकेपासून सुटका करण्याचे प्रयत्न चालूं आहेत. परंतु असंख्य पतिपत्नींनीं अपत्यांची संख्या स्वेच्छेनें मर्यादित करण्याचें ठरविल्याखेरीज ह्या प्रयत्नांना कधींहि यश येणार नाहीं. बहुसंख्य लोकांना संततिनियमनाचें शिक्षण देण्यासाठी कित्येक पिढ्या लागतील.' ह्या अवधींत उपलब्ध शास्त्रीय ज्ञानाचा अन्नाचें उत्पादन व वांटणी करण्याच्या कामीं उपयोग करून घेण्यांत आला पाहिजे. मात्र राजकारणामुळें शास्त्राची गळचेपी होतां कामा नये. पृथ्वीचा भूभाग १०० किंवा अधिक सार्वभौम राष्ट्रांत सध्यांप्रमाणेंच विभागलेला राहिल्यास शास्त्रीय ज्ञानाचा उत्पादनाच्या कामीं उपयोग करतां येणार नाहीं. म्हणून अन्नाचें उत्पादन व वांटणी ह्यासाठी सर्व जगाची एकच संघटना करण्यांत आली पाहिजे.

आतांपर्यंत ५८००० 'युवर ओन' टेलिफोन

'ओन युवर फोन' योजना देशांत १९५० मध्यें सुरू झाल्यापासून सदर योजनेनुसार ३० एप्रिल, १९६३ पर्यंत एकूण ५८,००० फोन बसविण्यांत आले. या योजनेनुसार वर्गणीदारांकडून डिपॉझिटची रक्कम एकूण १३·५० कोटी रुपयांवर गेली आहे.

रेल्वेनें चालविलेल्या सर्व सहकारी पतपेढ्या नफ्यांत

देशांतील रेल्वेनें चालविलेल्या सहकारी पतपेढ्यांच्या कामकाजांत सतत सुधारणा होत आहे. देशांत सध्यां रेल्वेनें अशा २६ पतपेढ्या चालविल्या आहेत.

या पतपेढ्यांची सदस्यसंख्या १९६०-६१ मधील ६,४८,०८७ वरून १९६१-६२ मध्यें ६,६८,८३९ वर गेली. रेल्वे नोकरवर्गापैकी जवळजवळ ५४ टक्के नोकर या पतपेढ्यांचे सदस्य आहेत. या पतपेढ्यांपैकी कलकत्ता येथील दि साऊथ ईस्टर्न रेल्वे को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. ही पतपेढी सर्वांत मोठी असून तिचें खेळतें भांडवल ६ कोटी रु. आहे.

अलीकडील कांहीं वर्षांत या पतपेढ्यांच्या भागभांडवलांत, खेळत्या भांडवलांत व राखीव निधींत मोठ्या प्रमाणावर वाढ झाली आहे. या पतपेढ्यांचें भागभांडवल १९६०-६१ मधील ४.६३ कोटी रु. वरून १९६१-६२ मध्यें ५·११ कोटी रु. वर, खेळतें भांडवल ३०·४४ कोटी रु. वरून ३१·९७ कोटी रु. वर आणि ठेवी १३·१२ कोटी रु. वरून १५·५० कोटी रु. वर गेल्या.

या पतपेढ्यांच्या खेळत्या भांडवलांची उभारणी बहुतांशीं या पतपेढ्यांच्या सदस्यांच्या व इतरांच्या ठेवींमधून करण्यांत आली आहे. २० पतपेढ्यांतील बचत ठेवी ४·८८ कोटी रु. पर्यंत असल्याचें उपलब्ध आंकडेवारीवरून दिसून येतें. सक्तीच्या बचत ठेवींबरोबरच या पतपेढ्या कायम ठेवी व बचत ठेवींचाहि स्वीकार करतात. सदर पतपेढ्यांकडील रोख शिल्लक, आणि सहकारी व इतर रोख्यांत गुंतवलेली एकूण रक्कम २·५३ कोटी रु. अथवा त्यांजकडील ऐकूण ठेवींच्या ११·२ टक्के आहे. या पतपेढ्यांस १९६१-६२ मध्यें ३७ लाख रु. निव्वळ नफा झाला. सर्वच्यासर्व म्हणजे २६ पतपेढ्या नफ्यांत चालूं होत्या. यांपैकी २२ पतपेढ्यांनीं आपल्या नोकरवर्गास एकूण १ लाख रु. वर बोनस दिला.

जंगली जनावरांना परदेशांची मागणी

हिंदच्या जंगलांतून वास्तव्य करणाऱ्या जनावरांना परदेशांतून चांगली मागणी येत आहे. ब्रिटन, अमेरिका, फ्रान्स, अफगाणिस्तान, मलाया व इतर कांहीं देश ह्यांतील प्राणिसंग्रहालयांना जंगली जनावरें पाहिजे आहेत. त्याशिवाय कांहीं सर्कसवाल्यांकडूनहि मागणी करण्यांत येत आहे. ब्रिटननें ३० हत्तींची मागणी केली आहे. अफगाणिस्तानच्या सरकारनें वाघांची मागणी केली आहे. त्याशिवाय कांहीं हत्ती, अस्वलें आणि सांबरें ह्यांनाहि निरनिराळ्या देशांकडून मागण्या आल्या आहेत. उत्तरप्रदेशमधील जंगलांतून ह्यांपैकी कांहीं प्राणी पकडण्यांत येणार आहेत. ह्या प्राण्यांच्या निर्यातीमुळें भारताला परदेशीय चलनाची प्राप्ति होईल.

रहदारीच्या नियमांच्या भंगाबद्दल अटक

कलकत्त्याच्या पोलिसांनीं केलेल्या पाहणीवरून असें आढळून आलें कीं, १९६२ सालीं कलकत्त्यांत ४,७०० लोक रस्त्यावरील अपघातांत सांपडून मृत्यु पावले अगर जखमी झाले. त्यांपैकी ७५ टक्के लोक पायानें चालणारे होते. पादचारी लोक रस्त्यावरून निष्काळजीपणें चालतात, अगर पदपथावरून एकदम रस्त्यावर येतात अगर वाटेल त्या ठिकाणीं रस्ता ओलांडतात. त्यामुळेंच बहुतेक अपघात झालेले होते. अपघातांत सांपडलेले लोक शिकलेले होते. कलकत्ता पोलिसांनीं आतां वाहतुकीचे नवे नियम जारी केले आहेत. हे नियम मोडल्याबद्दल पोलिसांनीं एका आठवड्यांत २०० पादचारी, ३०० सायकल स्वार आणि बरेच मोटारवाले ह्यांना अटक केली.

रशियासाठी जपानी तेलवाहू बोटी

रशिआच्या आयात संघटनेनें जपानकडून ६ मोठ्या तेलवाहू बोटी खरेदी करण्याचें ठरविलें आहे. बोटी बांधण्याचें काम टोकिओमधील एका बड्या भारी औद्योगिक यंत्रें तयार करणाऱ्या कारखान्यानें स्वीकारलें आहे. बोटी बांधण्याच्या कामांत हा कारखाना अग्रेसर समजला जातो. रशियानें मागणी केलेल्या प्रत्येक बोटीचें वजन ३५ हजार टन असेल आणि किंमत सुमारें ५८ लाख डॉलर्स असेल. उत्तर पॅसिफिक समुद्रांत तेलाची वाहतूक करण्यासाठी त्या बांधण्यांत येणार असल्यानें समुद्रांतील बर्फखंडापासून संरक्षण करण्यासाठी विशेष लक्ष देण्यांत आलें आहे. बोटींपैकी एक बोट बांधण्याचें काम सुरू झालें आहे. सुमारें तीन महिन्यांत ती रशियाच्या स्वाधीन केली जाईल.

आंध्र राज्यांतील दारू गाळण्याचे कारखाने

आंध्र राज्यांत दारू गाळण्याचे दोन कारखाने असून त्यांत रम, व्हिस्की व ब्रँडी तयार करण्यांत येते. ह्या कारखान्यांची उत्पादनक्षमता वाढविण्यांत येणार आहे. शिवाय दारूची प्रत सुधारण्यासाठी स्कॉटलंडमधील एका तज्ज्ञाचें साह्यहि घेण्यांत येणार आहे. आंध्र राज्यांत खाजगी रीत्या दारू तयार करण्याची परवानगी देण्याचें सरकारनें ठरविलें आहे. आंध्रांत दारू तयार करण्याच्या व्यवसायाला चांगलें भवितव्य आहे. म्हैसूर राज्याला लागून असलेल्या चित्तूर ह्या एकाच जिल्ह्यांत सुमारें १५ हजार एकरांत द्राक्षांची लागवड करण्यांत येते. त्यामुळें द्राक्षांपासून दारू गाळण्याचा धंदा काढणें सहज शक्य आहे.

कार्ल मार्क्स्‌च्या जीवनावर चित्रपट

शास्त्रीय समाजवादाचा आद्य संस्थापक कार्ल मार्क्स् ह्यांच्या जीवनावर एक दीर्घ चित्रपट काढण्याचें रशियानें ठरविलें आहे. चित्रपटाचे तीन भाग करण्यांत येणार आहेत. चित्रपट रंगीत काढण्यांत येणार असून त्यामधील बऱ्याच भागाचें चित्रीकरण लंडनमध्यें करावें लागेल. त्याशिवाय पॅरिस व ब्रुसेल्समध्येंहि कांहीं भाग चित्रित करावा लागेल. कारण, ह्या दोन शहरांत कांहीं काळ घालवून १८४९ सालीं मार्क्स् राजकीय निर्वासित म्हणून लंडनला आला. १८८३ सालीं तो निधन पावला. त्याचें थडगें लंडनमधील हायगेट स्मशानभूमींत आहे. कम्युनिस्ट मतप्रणालीविषयीं आदर असणारे परदेशीय लोक लंडनला आले तर ते ह्या स्मशानभूमीला भेट दिल्याशिवाय राहात नाहींत.

पुढाऱ्यांना सल्ला

एका रोमन तत्त्ववेत्त्यानें २,००० वर्षांपूर्वी यशस्वी राजकीय पुढारी होण्यासाठी खालीलप्रमाणें सल्ला दिलेला आढळतो : " पुढाऱ्याला तीन गोष्टी करतां आल्या पाहिजेत. (१) विजयी बाजूला नेहमीं असणें, (२) पराभव पावणाऱ्या बाजूकडून सुटका करून घेणें, (३) विजयी आणि पराभूत दोन्ही बाजूंना आपण त्यांचेच बाजूचे असल्याचें वाटणें. पराभूत बाजूच्या कशासाठी ? कारण, आजचा पराभूत उद्यांचा विजयी व्हायचा ?

प्राचीन देवालयें वांचविण्यांत येणार

इजिप्तमध्यें बांधण्यांत येत असलेल्या आस्वानच्या धरणांत अबुसिंबेल हीं प्रसिद्ध प्राचीन देवालयें बुडणार आहेत. खडकांत कोरण्यांत आलेलीं हीं देवालयें वांचविण्यासाठी संयुक्त-राष्ट्र-संघटनेच्या सांस्कृतिक संघटनेनें प्रयत्न चालविले होते. परंतु ह्यासाठी ४ कोटी डॉलर्सच्या आंतबाहेर खर्च येणार होता. आतां खर्चाची तरतूद होण्याची खात्री वाटत असल्यानें देवळें विभागशः जागेवरून हलवून उंच ठिकाणीं पुन्हां उभारण्यांत येणार आहेत. एकूण खर्चापैकी १·१५ कोटी डॉलर्स इजिप्त देणार असून बाकीची रक्कम वर्गणीनें जमविण्यांत येणार आहे. हीं देवळें इजिप्तच्या संस्कृतीचें प्रतीक समजलीं जातात.

प्रमुख शहरांतील फुलांचा प्रचंड खप

इंडियन कौन्सिल ऑफ ॲग्रिकल्चरल रिसर्चनें मुंबई, कलकत्ता, बंगलोर, मद्रास आणि दिल्ली येथील फुलांच्या खपाविषयीं आंकडेवारी जमा केली आहे, ती उद्बोधक आहे. मुंबई शहरांत दररोज एक लक्ष रुपयांचीं फुलें खपतात. गजरे, वेण्या, हार, देवासाठी पुडे, ह्यांसाठी मुख्यतः त्यांचा उपयोग होतो. कलकत्त्यामधील फुलांचा वार्षिक खप २·२१ कोटी रुपयांचा आहे; मद्रास आणि बंगलोर ह्यांचे तत्सम आंकडे १·५१ कोटी रुपये आणि १·६४ कोटी रुपये आहेत. दिल्लीमधील वार्षिक खप ४५ लक्ष रुपयांचा आहे. सौंदर्यवर्धनासाठी फुलांचा वापर मुंबईंत सर्वांत मोठ्या प्रमाणावर केला जातो; बाकीच्या शहरांतून पूजेसाठीच मुख्यतः फुलें विकत घेतलीं जातात.

जपानची भारताला मदत

भारताच्या तिसऱ्या पंचवार्षिक कार्यक्रमांतील विकासकार्याला मदत म्हणून जपान आणखी २८·५ कोटी रुपयांचें कर्ज देणार आहे. ह्या कर्जावरील व्याजाचा दर ५·७ टक्के राहील. पूर्वी देण्यांत आलेल्या कर्जावरील व्याजाचा दर ६ टक्के आहे. नवीन कर्जाची फेड १५ वर्षांत करावयाची आहे. पहिला हप्ता ५ वर्षांनंतर द्यावयाचा आहे. जपाननें भारताला इतर धनको देशांच्या मार्फत १०·५ कोटी डॉलर्स कर्ज आतांपर्यंत दिलेलें आहे. त्याशिवाय आणखीहि कांहीं कर्जें भारताला प्रत्यक्षच दिलेलीं आहेत.

कोलार सोन्याच्या खाणींचें भवितव्य

म्हैसूर राज्यांतील कोलार सोन्याच्या खाणींचा उत्पादनखर्च कमी करण्याचे प्रयत्न यशस्वी झाले नाहींत तर त्या खाणी बंद ठेवाव्या लागतील, असें अर्थमंत्री श्री. मुरारजी देसाई ह्यांनीं मद्रास येथील एका भाषणांत स्पष्ट केलें. सोन्याची आंतरराष्ट्रीय किंमत—तोळ्याला रु. ६२=५० आहे, तर कोलारच्या सोन्याचा उत्पादन खर्च तोळ्याला रु. १२८ आहे. म्हणजे, जागतिक बाजारभावापेक्षा तो दुप्पट आहे.

दातांच्या स्वच्छतेसाठी
★ माकडछाप म्हणजेच काळी टूथ पावडर ★

हें पत्र पुणें पेठ शिवाजीनगर घ. नं. ९१५/१ आर्यभूषण छापखान्यांत या वृत्तपत्राचे मालक श्री. श्रीपाद वामन काळे यांनीं छापिलें व 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेक्कन जिमखाना) पुणें ४ येथें प्रसिद्ध केलें.